KADERİN KIRMIZI ÇİZGİLERİ
Seyyid Irmak

CİNİUS YAYINLARI
ÇAĞDAŞ TÜRK YAZARLARI | ROMAN

Babıali Caddesi, No. 14 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: (0212) 5283314 — (0212) 5277982
http://www.ciniusyayinlari.com
iletisim@ciniusyayinlari.com

Seyyid Irmak
KADERİN KIRMIZI ÇİZGİLERİ

Yayına hazırlayan: Zeynep Gülbay
Kapak tasarımı: Diren Yardımlı
Dizgi: Neslihan Yılmaz

BİRİNCİ BASKI: Eylül, 2011

ISBN 978-605-127-304-4

Baskı ve cilt:
Kitap Matbaacılık
Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.
Davutpaşa Cad. No. 123 Kat 1
Topkapı, Zeytinburnu
İstanbul
Tel: (212) 482 99 10

Sertifika No: 16053

Kitap Matbaası'nda basılmıştır

© SEYYİD IRMAK, 2011

© CİNİUS YAYINLARI, 2011

Tüm hakları saklıdır.
Bu yayının hiçbir bölümü yazarın ön izni olmaksızın,
herhangi bir şekilde yeniden üretilemez,
basılı ya da dijital yollarla çoğaltılamaz.

Printed in Türkiye

KADERİN KIRMIZI ÇİZGİLERİ

Seyyid Irmak

Cinius Yayınları

~

Sonbahar gelmiş, havalar serinlemeye başlamıştı. Güneş artık geç doğup erken batıyordu. Ağaçların yaprakları sararmaya başlamıştı. Havada sarılı, kırmızılı yapraklar uçuşuyordu. Bu mevsimde ağaçlar görmeye değerdi.

Sonbaharda sararan yapraklar romantik bir manzara oluşturuyordu. Kasım ayının başları, bu bölgede sonbaharın bütün haşmetiyle sergilendiği mevsimdi. Bahçede sarı, turuncu, kırmızı renklerin karışımı bir renk harmonisi oluşmuştu.

Tatlı bir sonbahar sabahıydı. Lojmanlardan Fakülte binasına giden kestirme, patika yoldan yürüdüm. O gün hava çok güzeldi. Ilık ve güneşli bir hava, cam gibi berrak bir gökyüzü vardı.

İçimde tatlı bir sonbahar heyecanı dolaşıyordu. Bu tatlı heyecan bütün benliğimi çepeçevre kuşatmıştı. Böyle mevsim değişikliklerinde insanın içini de bir heyecan sarıyor, adeta uçacakmış gibi oluyordu. Bundan mıdır bilemiyorum, kendimi kuş gibi hafif hissediyordum.

Sararmış kavak yaprakları toprak yolun üzerini kapatmış, üzerinde yürüdükçe büyülü hışırtılar çıkarıyordu. Kuş cıvıltıları da manzarayı daha bir canlı hale getiriyordu. Kavaklar sarı bir gelin gibi süslenmiş. Kiraz ve elma yaprakları kırmızı, turuncu karışımı bir renge dönüşmüştü. Sonbahar bütün güzelliği ve haşmetiyle adeta ben geldim diyordu.

Her zamanki gibi, odama çıkmadan önce bahçede biraz dolaştım. Sabahın temiz ve serin havasını derin derin solukladım. Ağaçların sararmış yapraklarını seyrettim. Gerçekten sonbahar da ilkbahar kadar güzel ve büyüleyiciydi.

Dalmış olduğum düşünce âleminden bir araba gürültüsü ile çıktım. Bölüm hocalarından Ali Bey, 74 model Wolksvagen marka arabasıyla, büyük bir gürültüyle bahçenin kenarındaki dar yoldan geçiyordu.

Bölüm hocaları ve çalışanları birer ikişer bölüme doğru çıkıyordu. Her sabah böyledir, mesai saati başladığında bir koşuşturmaca, bir telaş göze çarpar. Ali Bey de o emektar külüstür arabası ile her gün mesai başlamadan beş dakika önce bu yoldan geçiyordu.

Şu Ali Bey ilginç bir adamdır. Bölümün eski ve kıdemli profesörlerindendir. Partiküler fizik üzerinde çalışıyor. Uluslararası kuruluşlardan almış olduğu pek çok ödülü var. Bölümde herkesin saygı duyduğu hocalardan birisidir, Prof. Dr. Ali Karaday. Öğrenciler arasındaki lakabı Faraday'dır. Bilirsiniz, öğrenciler arasında her hocanın bir lakabı vardır. Nedendir bilmem, öğrenciler kendi aralarında konuşurken ondan Faraday diye bahsediyorlar.

Ali Bey herkesin saygı duyduğu, gerçekten saygıdeğer bir bilim adamıdır. Ama insanlar her zaman aynı tornadan çıkmış gibi düzgün ve pürüzsüz olamıyor. Herkes gibi onun da sevilmeyen bir yanı vardı mutlaka. Ali Bey'in beğenmediğimiz tek tarafı şu külüstür arabasını bir türlü değiştirmek istemeyişidir. Yıllardır hep aynı arabaya biniyor. Cimri filan da değil, hani parasına kıyamıyor da yeni araba almıyor diyelim. Kendisi profesör, iyi de maaş alıyor. Hiçbir maddi sıkıntısı yok, ama yine de bir türlü şu eski ve gürültülü arabasını değiştirmiyor. Ne zaman kendisine bu konuyu hatırlatsak, kendine has o esprili tavrı ile:

— Vefa denen bir şey var. Yıllardır benim kahrımı çekiyor. Bir çırpıda bırakmak kolay mı? diye gülüp geçiyordu.

Sanki mübarek nikâhlamıştı bu külüstürü kendisine, bir türlü vazgeçemiyordu ondan. Neyse, kendisi bilir. İsterse mezara da beraberinde götürsün sevgili arabasını. Bana ne onun külüstüründen!

Bu düşünceler içinde tırmandım bölüm binasının merdivenlerinden.

Çantamı odama koyduktan sonra Ali Bey'in odasına doğru yürüdüm. Amacım bir çayını içip, yine o külüstür arabasına biraz takılmaktı.

Beni kapısının önünde görünce o neşeli tavrıyla:

— Selim Bey merhaba! Gel bir sabah çayı içelim, diye seslendi.

Ben de kırar mıyım onun bu davetini:

— Hay hay hocam! Geliyorum, diye daldım odasına.

Her zaman odasında bulundurduğu semaverinden, elleri titreyerek doldurdu çaylarımızı.

Bir müddet havadan sudan konuştuk.

Ali Bey çayından bir yudum alarak:

— Selim Bey, dedi, sonbahar gelmiş haberin var mı?

— Var hocam, olmaz olur mu? diye karşılık verdim. Araştırmacı bir bilim adamı, çevresindeki değişimleri ve farklılıkları fark edebilmelidir.

— Dışarıda muhteşem bir manzara var.

— Evet, bu sabah seyrettim o güzel manzarayı.

— Her taraf sarı, kızıl karışımı renklere bürünmüş.

— Evet, çok romantik ve büyüleyici bir manzara.

Dudaklarında bir hüzün gölgesi belirdi, sonra tüm yüzüne yayıldı. Mahzun gözlerle yüzüme baktı:

— Biliyor musun? Sonbahar gelince benim içime tatlı bir hüzün doluyor. Biraz duygusallaşıyorum galiba.

— Olabilir hocam. Biliyorsunuz sonbahar hazan mevsimi. İnsana ayrılığı ve firakı hatırlatıyor. Hüzün vermesi bundandır belki.

Yüzünde garip bir pişmanlığın göstergesi olan ince çizgiler daha da belirginleşti, hüzünlü bir ifadeyle:

— Ağaçlar yapraklarını döktükçe ben hüzünleniyorum, dedi. Yapraklarını kaybeden ağaçlar, yetim çocuklar gibi kalıyor sanki ortada.

Kısa bir sessizlik oldu. Ali Bey derin düşüncelere daldı ve bir müddet öylece kaldı. Onu sessizce seyrettim. Dalmış olduğu hayal dünyasından uyandırmak istemedim. Sonra kalkıp çaylarımızı tazeledi. Bana döndü ve dudaklarını hafif bükerek devam etti:

— Selim Bey, ne düşünüyorum biliyor musun?

dedi.

Ben de öylesine:

— Ne düşünüyorsunuz hocam, arabayı mı değiştiriyorsunuz yoksa? diye karşılık verdim.

Kaşlarını çattı, biraz ciddileşerek:

— Ne arabası! diye gürledi.

— Bir şey düşünüyorum deyince, aklıma sizin şu emektar arabanız geldi.

Ali Bey gözlerini kısarak yüzüme ters ters baktı:

— Ne alakası var Selim Bey! Benim kafamdaki başka…

— Başka ne var hocam?

— Kafamda büyük bir proje var!

— TÜBİTAK'a mı sunacaksınız?

— Hayır.

— Avrupa Birliği Yedinci Çerçeve Programına mı sunacaksınız?

— Hayır.

— Nereye sunacaksınız o zaman?

— Hiçbir yere...

— Hiçbir yere sunmayacaksanız niye hazırlıyorsunuz böyle bir projeyi hocam?

— Bu farklı bir proje!

— Anlamadım hocam, nasıl bir proje bu?

Ali Bey bilgiç bilgiç devam etti:

— Bu sizin bildiğiniz projelere benzemez!

— Hocam beni iyice meraklandırmaya başladınız.

— Biraz merak et de projem değer kazansın.

— Vallahi meraktan çatlayacağım hocam!

— Bak Selim Bey, ne düşünüyorum biliyor musun?

— Doğrusu ne düşündüğünüzü çok merak ediyorum.

— Ben bir roman yazmaya karar verdim.

Ağzımdan gayriihtiyari çıktı:

— Yaa!

— Evet.

— Doğrusu çok şaşırdım, bu nasıl olur?

— Bal gibi olur işte…

— İyi ama bu sizin uzmanlık alanınız değil ki…

— Olsun! Hem ben bir roman yazamaz mıyım?

— Hayır, onu demek istemedim. Elbette yazabilirsiniz.

— O zaman niye hayret ediyorsunuz?

— Hocam siz bir fizik profesörüsünüz.

Ali Bey çayından bir yudum aldı ve sordu:

— Fizik profesörleri roman yazamaz diye bir kural mı var?

— Hani romanları hep edebiyatçılar yazar da… diye kekeledim.

— Eee!

— Onu demek istedim.

— Bir tane de fizikçi yazsın, ne olur yani?

— Yazsın hocam, bir şey olmaz.

— İşte ben de öyle yapacağım.

— Biz de alır okuruz romanınızı.

— Tabii okuyacaksınız, ben bu romanı sokaktaki çöpçüler için yazmıyorum…

— Okuruz hocam, okuruz. Siz yeter ki bir roman yazın!

Ali Bey gülerek sürdürdü konuşmasını:

— Yazmaya başladım bile…

Doğrusu şaşkınlığımı gizleyemedim:

— Oooo! Çok hızlısınız hocam!

— Ne sandınız ya?

Benim merakım bir kat daha artmıştı. Sordum:

— Sahi hocam, konusu ne bu romanın? Einstein'ın hayatını mı yazacaksınız?

— Bana ne Einstein'dan!

— O zaman Stephen Hawking'in hayatını yazacaksınız.

— Hayır, hayır… O da ilgilendirmiyor beni.

Sormaya devam ettim:

— Peki, kimin hayatını anlatacaksınız romanınızda?

— Hiç kimsenin...

Bir şey keşfetmiş gibi soruverdim:

— Yoksa kendi hayatınızı mı yazacaksınız hocam?

— Hayır!

— O zaman ne yazacaksınız hocam?

— Çok farklı bir konuda yazacağım...

— Hocam bugün beni hep meraklandırdınız.

— Evet, merak etmeni gerektirecek kadar önemli bir konuda yazacağım…

— Söyleyin artık hocam.

— Romanım, kader konusunda olacak. Bu romanda kader konusunu anlatacağım.

Ali Bey'in romanının konusu doğrusu çok tuhafıma gitti. Ağzım açık kaldı:

— Yaa!...

— Evet!

— Ama siz fizikçisiniz, kader farklı bir konu.

— Farklı bir konu ama herkesi ilgilendiren bir konu...

— Doğru, ilgilendirir de... Kader derin bir konu.

Ali Bey manalı manalı başını salladı:

— Evet, oldukça derin bir konu…

Doğrusu hocanın böyle derin bir konunun üstesin-

den gelip gelemeyeceği konusunda endişeliydim.

— Peki, hocam böyle ağır bir konunun altından kalkabilecek misiniz? diye sordum.

Ali Bey kendinden gayet emin:

— Bir deneyeceğiz, bakalım.

— Haydi, hayırlısı inşallah!

— İnşallah.

— Hocam, doğrusu bu kader mevzusu benim de kafamı çok meşgul ediyor, dedim.

— Kimin kafasını meşgul etmiyor ki? diye beni teyit etti Ali Bey.

— Bu konuda kafamda pek çok soru işareti var.

— Kader konusunda herkesin kafası karışık.

— Evet hocam, gerçekten öyle. Kimse fazla bir şey bilmiyor.

— Bilen de konuşmuyor…

— Evet. Bilmeyenler daha çok konuşuyor.

— İşte ben de onun için seçtim bu karmaşık konuyu.

— Hocam madem bu konuda roman yazmaya karar vermişsiniz, demek ki bir roman yazacak kadar bilginiz var kader hakkında…

— Estağfurullah.

— Konu açılmışken sormak istiyorum.

— Ne sormak istiyorsun?

— Gerçekten, kader nedir?

— Öyle acele etme, biraz sabret bakalım. Yavaş yavaş öğreneceksin bu konuyu. Birden olmaz.

Masasının çekmecesinden kırmızı ciltli, kalınca bir kitap çıkardı. Elleri titreyerek çevirdi sayfalarını. Biraz karıştırdıktan sonra bir yer buldu ve bana göstererek:

— Bu akşam şurayı dikkatlice bir kere oku, yarın bu konuyu sizinle birlikte mütalaa edelim, olur mu? dedi.

— Tamam hocam, iyi olur.

— Yarın dersin var mı?

— Evet hocam, yarın ful doluyum.

— O zaman perşembe günü bakalım.

—Tamam, perşembe günü uygundur.

— Olur, o gün benim de dersim yok. Rahat rahat tartışırız bu meseleyi.

— Tamam hocam.

Elindeki kitabın bana göstermiş olduğu sayfalarının arasına sarı renkli etiketler koydu ve kitabı güzel bir kâğıda sararak bana uzattı:

— Çok değerli bir kitap, kimseye gösterme yoksa elinden alırlar ha! diye bir de espri yaptı.

— Siz merak etmeyin hocam, onu kimseye kaptırmam, dedim.

Kitabı alarak Ali Bey'e teşekkür ettim ve odasından ayrıldım.

* * *

İçimde nereden kaynaklandığını bilemediğim tatlı bir heyecan vardı. Zaman zaman böyle haller olurdu bende. Akşam çayımı içtikten sonra evdekilere:

— Çocuklar, beni bu akşam birazcık kendi halime bırakın. Bilimsel bir araştırma yapıyorum, diye seslendim.

Oğlum bilgisayarın ekranına gömülmüş, ne dediğimi duymadı bile. Kızım masanın üstüne bütün kitaplarını yığmış ders çalışıyordu. Başını gömmüş olduğu kitapların arasından kaldırarak:

— Baba sınavlarımız var, seninle uğraşacak vaktimiz

yok. Bilimsel araştırma mı yapıyorsun, filimsel araştırma mı yapıyorsun ne yaparsan yap! dedi ukala ukala.

Eşim her zamanki gibi mutfakta bir şeylerle meşguldü. Kimsenin benimle ilgilendiği yoktu. Bunu fırsat bilerek Ali Bey'in verdiği kitabı sarılmış olduğu ambalajından özenle çıkardım. Etiket yapıştırdığı sayfaları buldum.

Ali Bey'in gösterdiği sayfaları açtım. "Yirmi altıncı Söz: Kader Risalesi" diye başlıyordu. Bu bahsi bir bilim adamı titizliği ile baştan sona kadar yavaş yavaş, dikkatlice okudum.

Kitapta yazanlar bizim incelediğimiz fizik konularına pek benzemiyordu. Tamamen farklı, metafizik konulardı. Anladığım kadarıyla kader mevzusundan bahsediyordu okuduğum yer. Okuduğum bahis gerçekten çok ağırdı. Doğrusu bir şey anlayamadım.

Kader Risalesi'ni tam dört saatte okudum. Bu dört saatlik mütalâamın sonunda aklımda kalan sadece şu dört kelimeydi: kader, cüzi irade, hayır, şer...

Ali Bey böyle ağır bir kitabı vererek benimle dalga mı geçiyordu acaba? Yoksa benim ne kadar aptal ve cahil biri olduğumu mu ortaya koymak istiyordu? Hayır, zannetmem. Benim bildiğim Ali Bey böyle bir şey yapmaz. Onun dürüstlüğüne ve samimiyetine inanıyorum. Bir bildiği vardı herhalde.

Oysa kafamda kader ile ilgili o kadar çok soru işareti vardı ki... Biz kaderin şuursuz, iradesiz bir figüranı mıyız? Kader yazmış, biz sadece bize biçilen rolümüzü mü oynuyoruz? Kaderinde yazıyorsa katilin suçu ne? O sadece kaderinde yazanı yapıyor. İnsan kaderini etkileyebilir mi? Kader değişir mi? Bazı insanlar sakat

doğuyor, onların suçu ne de sakat doğuyorlar? Bazıları zengin, bazıları fakir oluyor, fakirlerin suçu ne? Bu adaletsizlik değil mi? Hastalıklar? Musibetler? Şerler? Allah şerri niye yaratmış? Şerri yaratmak şer değil mi? Ya başımızın belası olan şeytan? Şeytan niye yaratılmış? Burada söyleyemediğim daha pek çok soru işaretleri vardı kafamda... Hepsi kadere karşı feveran ediyordu.

Her gece yaptığım gibi o gece de cevapsız bir sürü sorularla birlikte girdim yatağa. Yatakta da hep bunları düşündüm. Beni sıkıntılar basıyordu bu sorular aklıma geldikçe. Bir sağa bir sola saatlerce döndüm durdum, yatakta.

Ne zaman kendimle baş başa kalsam hep bu soruları düşünür, bir türlü içinden çıkamazdım. Ama bu soruların mutlaka bir cevabı olmalıydı. Mezara da bu sorularla birlikte girmek istemiyordum. Doğrusu bundan çok korkuyordum. Bir çıkış yolu arıyordum.

Kitaptan hiç bir şey anlayamamıştım. Ertesi akşam aynı yerleri bir kez daha dikkatlice okudum. Satır satır, kelime kelime bir daha okudum. Sonuç yine aynıydı, pek bir şey değişmedi.

Bütün umudum Ali Bey'e kalmıştı. Bir de onu dinleyecektim.

—"Benim anlayamadığım bu bahsi belki o daha iyi anlıyordur. Belki onun anlatacaklarından bir şey anlarım," diye düşündüm.

Onun anlatacaklarını dinlemekten başka çarem kalmamıştı.

Perşembe gününü sabırsızlıkla bekledim. O gün bahçede dolaşmadan doğruca Ali Bey'in odasına gittim. Henüz gelmemişti. Koridorda bir iki tur attıktan sonra odama gittim. Ali Bey'in gelmesini bekledim. Geldiğini anladığımda adeta koşarcasına gittim odasına.

Beni kapısında görür görmez:

— Gel Selim Bey, ben de seni bekliyordum, dedi yine o güler yüzlü edasıyla.

Kitabını verdikten sonra teşekkür ettim.

Kitabı itinayla masasının gözüne yerleştirdikten sonra:

— Nasıl, beğendin mi? diye sordu.

— Beğendim. Güzel bir kitap, teşekkür ederim, dedim.

— Güzel! diye memnuniyetini ifade etti o kadife gibi ses tonuyla.

Ben devam ettim:

— Beğendim beğenmesine de...

— Eee! Sorun ne?

— Çok ağır bir kitap...

Ali Bey hayretle yüzüme baktı:

— Okumadın mı yoksa?

— Hem de iki kez okudum.

— Ne kadar güzel işte!

— Fakat hiçbir şey anlamadım!

Bu cevabımın karşısında şaşırmıştı Ali Bey:

— Aaa! Selim Bey nasıl olur? Şaka yapıyorsun herhalde! dedi.

— Hayır ciddiyim.

Ali Bey'in turkuvaz mavisi gözleri iri iri oldu, dudaklarını büzüştürdü:

— Sen ki koskoca bir doçentsin. Senin gibi bir bilim adamı böyle bir eseri nasıl anlayamaz?

Ben üsteledim:

— Gerçekten bir şey anlayamadım. Ben şimdiye kadar hep fizik konularını inceledim. Madde, fizik, enerji... Fakat bu kitap tamamen farklı bir şeyden, metafizikten bahsediyor. Çok yabancı olduğumuz konular... Kader, cüzi irade, hayır, şer... Şimdiye kadar okuduğumuz hangi kitapta yazıyor bunlar?

— O kitaplarda yazmaz böyle şeyler, diyerek Ali Bey hemen konuyu değiştirdi. Önce çaylar, dedi, önce çaylarımızı bir içelim, sonra beraber bakarız.

O meşhur semaverinden doldurdu çaylarımızı. Çayını semaverde kendisi yapar hep. Her çaya güvenmez, kendi almış olduğu çayları kendisi demler, genelde yeşil çay içerdi.

Çaylarımızı yudumlarken Ali Bey başını iki yana sallayarak:

— Demek öyle ha! dedi.

Ben de:

— Maalesef öyle, diye karşılık verdim.

— Neyse!

Çayından bir yudum aldı, bardağını masasının üzerine koydu. Avuçlarını birleştirerek parmaklarını kenetledi:

— Nerden başlasak acaba? diye mırıldandı.

— Kader nedir? Hocam, bana önce kaderi bir tarif eder misiniz? diye atıldım hemen.

— Bu zor bir soru...

— Evet, gerçekten çok zor bir soru.

Oturduğu masanın tam karşısındaki duvarda asılı olan tabloda bir noktaya odaklanarak sürdürdü konuşmasını:

— Tarih boyunca insanların en çok sorduğu sorulardan birisi budur. Şimdi de insanların kafasını en çok meşgul eden sorulardan birisi yine bu soru. Geçmişte büyük âlimler çok tartışmışlar bu konuları. "Böyle olsaydı şöyle olurdu, böyle olmasaydı şöyle olmazdı," diye asırlarca tartışmışlar bu konuyu. Bu mevzudaki konuşmalar ve tartışmalar sonucu on yedi batıl mezhep çıkmış ortaya. Mutezileler kaderi inkâr etmişler. "Kul fiilinin halikıdır," diyerek her şeyi cüzi iradeye vermişler. İfrat ederek dalalete gitmişler. Cebriler de her şeyi kadere vererek, cüzi iradeyi inkâr etmişler. Onlar da tefrit ederek dalalete gitmişler. Aslında bu konuda ileri geri konuşmak da son derece tehlikeli... İnsanların ayağı en çok kader konusunda kayıyor. Bu konuda konuşmak, buzlar üzerinde yürümekten daha zor ve tehlikeli. Her an düşüp bir yerinizi kırabilirsiniz! İşte ben de bunu bildiğim için böyle bir konuda roman yazarak, insanların

kafalarındaki şüphe ve tereddütleri gidermek istedim. Böyle ağır bir mevzuyu roman halinde anlatarak insanların daha rahat anlayabilmelerini sağlamak istiyorum.

Onun bu tarzını çok mantıklı buldum:

— Gerçekten çok iyi olur.

— Bak, bu konuda yazılmış bir eseri senin gibi bir doçent bile anlayamazsa sıradan insanlar ne yapsınlar?

— Çok haklısın hocam.

— Kader, kelime olarak; takdir edilen, miktar, ölçü, program, kalıp demektir. Daha geniş anlamda kader, Allah'ın, kâinatta olmuş ve olacak her şeyi bütün özellik ve vasıflarıyla ezelden bilip, levh-i mahfuzunda takdiri ve yazmasıdır. Yani Takdir-i İlahi... Halk arasında, ezeli kısmet, talih, baht veya şans olarak da bilinir.

— Evet. Kader denilince daha çok bu son tarifi anlaşılıyor...

— Fakat kader o kadar basit değil ki...

— Mutlaka.

— "Kader ve kaza, Cenâb-ı Hakk'ın irade ve kudret sıfatlarının zaruri bir lazımıdır. Zira şu kâinatın ve içinde cereyan eden hadiselerin tamamı bir ilme dayandığı gibi, meydana gelmeleri de bir kudretle gerçekleşmiştir. Onları bilen ve yaratmaya kudreti yeten Zat, onların yokluktan varlığa çıkmalarını irade etmiştir. İşte, Allah'ın ilmi, kudreti, iradesi ve diğer sıfatlarıyla yarattığı bu kâinat ve bu hadiseler, elbette ki bir tayin ve takdire, bir plan ve esasa dayanmaktadır. En kısa ifadesiyle, kader bu planın takdir edilmesi, kaza ise icra edilmesi, yani yerine getirilmesi demektir". İstersen bu tanımı biraz daha açabiliriz.

— Çok iyi olur hocam.

— Daha geniş olarak: "Kader, varlıkların ve hadiselerin bütün halleri ve vasıflarıyla, sebepleri ve şartlarıyla, haiz olacakları kuvvet ve kabiliyetleriyle, varlık âlemine gelecekleri zaman ve mekânlarıyla Cenâb-ı Hakk tarafından ezelde tayin buyrulması ve bir tertip ile kaydedilmesi demektir. Kaza ise, ezelde takdir edilen her şeyin Cenâb-ı Hakk'ın halk ve icadıyla vücut sahasına çıkması demektir".

— Kaza da kaderin bir parçası yani?

— Evet, kader ve kaza iç içe. Kaza da kaderin içinde. Kaza denilince hep aklımıza arabaların çarpışması veya devrilmesi gibi trafik kazaları gelir.

— Evet. Aynen öyle.

— Oysa kaza, kaderde yazanların gün yüzüne çıkmasıdır. Şu anda şu görüntülerimiz ve konuşmalarımız da kaza olmaktadır. Bir dakika önce bilmediğimiz şeyler gün yüzüne çıkıyor, yani kaza oluyorlar. Gerçi o trafik kazaları da kaza bahsine girer. Çünkü onlarda da kaderde yazılı olanlar gün yüzüne çıkmaktadır.

— Evet hocam.

Ali Bey bu derin mevzuda derin açıklamalarına ara vermeden devam etti:

— Kader önce ikiye ayrılır: Birisi, "ızdırari kader"; diğeri ise, "ihtiyari kader"dir. Izdırari kader, beşerin cüzi iradesinin hiç karışmadığı, tamamen Allah'ın takdir ve iradesi ile olan kaderdir. Izdırari kader insanın irade ve kudreti dışında meydana gelen hadise ve hallere ait kaderdir. Mesela insanların suretleri, cinsiyetleri, kız mı erkek mi olacağı, nerede ne zaman doğacağı, hangi ülkede, hangi çağda dünyaya geleceği, kaç yıl yaşayacağı, nerede ne zaman öleceği, boyu posu, göz renginin nasıl

olacağı, rızkının ne kadar olacağı gibi pek çok şeyler ızdırari kadere girer. Izdırari kaderde cüzi irademiz karışmadığı için, bunlardan mesul ve mükellef değiliz. Öbür tarafta kimseye "Senin boyun niye bu kadar kısa?", "Niye senin gözlerin mavi renkli?", "Sen niye kız olarak dünyaya geldin?" diye bir sual sorulmayacak ve hesaba çekilmeyecektir. Kâinatın baştan sona kaderi de, hayvanlar ve bitkilerin kaderleri de ızdırari kader bahsine girer. Hayvanların ve bitkilerin de kaderleri vardır. Hatta her şeyin, her mevcudun bir kaderi vardır. Gözle görülmeyen mikropların bile birer kaderi vardır. Hiçbir şey, ilmi ve kudreti sonsuz Yüce Yaratıcının nazarından gizlenemez.

Hayretle başımı salladım:

— Gerçekten kaderin bu cihetini hiç düşünmemiştim.

Soru sorma sırası Ali Bey'deydi. Bu sefer o sordu bana:

— Kader deyince hep bela ve musibetler aklımıza geliyor değil mi?

— Gerçekten kader deyince hep onlar geliyor aklımıza, diye cevapladım onu.

— Hâlbuki kaderin manası o kadar geniş ki... Mesela insanın simasına bak; yüzü, gözü, ağzı, burnu, kulağı mükemmel bir kalıptan çıkmış gibi düzgün ve muntazam. Hepsi birbiriyle uyum içinde ve ölçülü yaratılmış. Bunlar bir kaderin ölçü ve takdiriyle ayarlanmıştır. Bugün dünyada yedi milyar civarında insan var, hiçbirinin siması tıpatıp birbirinin aynısı değil. Bütün bunlar kaderin ince ve hassas programı ile ayarlanmıştır. Bütün simaları aynı anda gören ve bilen birisi tarafından ince ve dakik bir hesapla, simalar birbirinden tefrik ediliyor. Ya da bir kelebeğin kanatlarına veya bir çiçeğe dikkat et. Nasıl muntazam bir kalıptan çıkmış gibi mükemmel ve güzel. Ağacın eğri büğrü dalları ve budakları bir kaderin tanzimiyle oluyor. Her şey bize kaderden haber veriyor. Kaderin bizi daha çok ilgilendiren ikinci kısmı olan "ihtiyari kader" ise, bizim cüzi ihtiyarımıza taalluk eden fiil ve hareketlerimizi ilgilendiren kaderdir. Yüce Yaratıcı, insana mahiyeti meçhul bir cüzi irade vermiştir.

Ben merakla yine sordum:

— Niçin verilmiş bu cüzi irade?

— Bu cüzi irade, bir şeyi yapıp yapmama konusunda insana verilen bir tercih hakkı ve seçme hürriyetidir. Yüce Yaratıcı insana, yaptıklarından bir gün hesaba çekmek için ve yapmış olduğu hatalardan sorumlu tutmak için böyle bir cüzi irade vermiştir. Bir şeyi yapıp yapmama konusunda bizi zorlamıyor. Bizi tamamen hür irademizle baş başa bırakmıştır.

— Bunu nereden bileceğiz?

— Herkes vicdanen bilir ki kendisinde bir cüzi irade vardır. Mesela bazen bir şeye karar verme konusunda saatlerce, hatta günlerce tereddüt ettiğimiz olur. Yapsak mı, yapmasak mı? Gitsek mi, gitmesek mi? Bir türlü karar veremeyiz. İşte bu tereddüt, bize verilen cüzi iradenin en belirgin delilidir. Eğer bize cüzi irade verilmeseydi nasıl olurdu biliyor musun?

Her fırsatta sormaya devam ediyordum:

— Nasıl olurdu hocam?

— Cüzi irademiz olmasaydı, bir şeyi yapıp yapmama konusunda hiç tereddüt etmezdik. Otomatiğe bağlanmış bir çamaşır makinesi gibi, o şeyi hemen yapıverirdik.

— Gerçekten öyle olurdu…

— O zaman da kimse yaptığı bir şeyden sorumlu olmazdı. Kimse işlemiş olduğu günahlardan sorumlu tutulamazdı.

Ali Bey'in tespiti çok mantıklı geldi bana:

— Doğru!

— Bir şeyi yapıp yapmama konusunda Yaratıcı bizi tamamen serbest bırakmıştır. Yaptığımız fiilleri cüzi irademizle seçerek karar verdiğimiz için, yaptığımız her iş ve hareketten mesul ve sorumluyuz. Kader bir şeyi yapıp yapmama konusunda bizi zorlamıyor. Yani insan kaderin şuursuz, iradesiz bir figüranı değildir. Kader yazmış da insan da kendisine biçilen rolü oynamıyor. Hapishanede yatan katillere yanlış olarak "kader mahkûmu" diyorlar. Bu son derece yanlış bir şey. Onlar kader mahkûmu değil, nefislerinin mahkûmudur. Hiddetlenip tetiği çekerken tamamen cüzi iradelerini kullandılar. Kader kimseye zorla tetik çektirmiyor.

Ali Bey'in bu ifadesi karşısında çok heyecanlandım:

— Ya nasıl oluyor hocam? diye ileri atıldım.

— Bir şeyi yapmayı insan cüzi iradesi ile tercih ediyor, onun tercih ettiği fiil ve işleri yine Allah yaratıyor. Yani insanın burada hissesi sadece tercih etmek, gerisini yaratan Allah'tır. İşte burada kader, bizim o cüzi irademize taalluk ediyor. Kader ilim nevindendir. İlim maluma tabidir. Yani, nasıl olacak, öyle taalluk ediyor. Yoksa malum, ilme tabi değil.

Ali Bey coşmuştu, bir hatip gibi konuşuyordu. Bu kadar şeyi nereden bulup konuşuyordu bilemiyorum. Gerçi çok güzel açıklıyordu her şeyi. Ben de onu hayranlıkla dinliyordum. Çünkü bu konuda bu kadar makul ve mantıklı açıklamayı ilk defa duyuyordum. Burada tekrar söze karıştım:

— Hocam şu son cümleleri anlayamadım, biraz daha açar mısınız? dedim.

— Tabii açacağım, dedi ve devam etti. Kaderin püf noktalarından birisi burasıdır. "Kader ilim nevindendir, İlim maluma tabidir, yoksa malum ilme tabi değil". Burada kader, Allah'ın her şeyi ezelden bilmesidir. Mesela benim adım Ali, bu malum oluyor. Yani benim adımın Ali olması bilinen şey. Sizin benim adımı Ali olarak bilmeniz ise ilim oluyor. Burada, benim adım Ali olduğu için mi siz beni Ali olarak biliyorsunuz, yoksa siz öyle bildiğiniz için mi benim adım Ali'dir?

Hiç tereddüt etmeden cevapladım:

— Elbette sizin isminiz Ali olduğu için, biz sizi Ali olarak biliyoruz hocam...

— Hah, işte böyle! Yoksa siz öyle bildiğiniz için benim ismim Ali değil... Aksi takdirde, eğer öyle olsaydı, yani malum ilme tabi olsaydı, sizin elinizden çekeceğim vardı benim.

Bir şey anlamamıştım:

— Nasıl yani?

— Eğer siz yanlışlıkla benim ismimin Ahmet olduğunu bilseydiniz, benim ismimin bu sefer de Ahmet olması lazım gelirdi. Mehmet olarak bilseydiniz, bu sefer de Mehmet olması lazım gelirdi.

— Hııı…

— İşte kader de bunun gibi bir şey... Yani Yaratıcı sonsuz ilmiyle, kimin cüzi iradesi ile neyi tercih edeceğini, ne yapacağını ezelden biliyor ve levh-i mahfuzda yazıyor. Sen de zamanı gelince o tercihi kendi hür ira-

denle, özgürce yapıyorsun. Aynen misaldeki gibi, senin tercihini o yönde kullanacağını Allah biliyor ve levh-i mahfuzda öyle yazıyor. Yoksa Allah öyle bildi ve yazdı diye sen öyle tercih yapmıyorsun...

— Yani?

— Yani Yaratıcının senin tercihini ne yönde kullanacağını bilmesi seni zorlamıyor. Sen o tercihi tamamen kendi hür iradenle yapıyorsun. Yaratıcı öyle sonsuz bir ilim sahibi ki, daha seni dünyaya göndermeden, senin dünyada cüzi iradeni hangi yönde kullanacağını, ne halt işleyeceğini, ne nane yiyeceğini ezeli ilmi ile görüyor, biliyor. Levh-i mahfuzda yazıyor. O yazdığı şeyler de vakti gelince bir bir ortaya çıkıyor. Yani sen öyle yapacağın için kaderde yazıyor. Kaderde yazdığı için sen öyle yapmıyorsun. Sana bunu daha iyi açıklayan bir misal daha vereyim.

— İyi olur hocam, misaller ile daha iyi anlaşılıyor.

Her iki elinin başparmağı ile orta parmağını birleştirerek küçük birer daire oluşturdu ve gözlerine dürbün gibi tuttu:

— Misaller dürbün gibidir, uzak hakikatleri akla yakınlaştırır. Şu misal de bu konuyu güzel açıklıyor. Mesela günümüzde bilim ve teknoloji o kadar ilerlemiş ki, Ay ve Güneş'in ne zaman tutulacağını bilim adamları çok önceden hesaplıyorlar; şu gün, şu saatte Ay tutulacak diyorlar. Kitaplarda ve takvimlerde yazıyor, ne zaman Ay ve Güneş tutulacağını. Gerçekten o gün, o saat gelince Ay tutuluyor, dakikasını bile şaşırmıyor. Aynı soruyu burada da sorabiliriz. Acaba bilim adamları önceden hesapladığı için mi Ay tutuluyor; yoksa Ay tutulacağı için mi onlar öyle hesaplıyorlar?

Hiç düşünmeden cevapladım onu:

— Elbette Ay o tarihte tutulacağı için, onlar öyle hesaplıyorlar...

— Evet, Ay o tarihte tutulacağı için, onlar öyle hesaplıyorlar. O tarih gelince de tam vaktinde Ay tutuluyor. Yoksa onlar, Ay filan tarihte tutulacak diye hesapladıkları için Ay tutulmuyor. Onların Ay'ın ne zaman tutulacağını bilmeleri Ay'ı etkilemiyor.

Ali Bey'in bu Ay tutulması misali çok ilginç gelmişti bana:

— Allah Allah! Bunu hiç böyle düşünmemiştim!

— Maalesef pek çok insan bu ince noktayı göremiyor. "Ne yapayım kaderim de varmış, kader yazmış ben de yapıyorum," diyorlar. Cüzi iradelerini hiç hesaba katmıyorlar. Bilim adamları cüzi ilimleri ile yirmi otuz sene sonra Ay'ın ne zaman tutulacağını bilirlerse, Yüce Yaratıcı sonsuz ilmi ile her şeyi ezelden bilemez mi?

— Elbette bilir.

— Elbette! Hiçbir şey O'nun sonsuz ilminden gizlenemez. İşte kader, ilm-i ezeliden olduğu için; ilm-i ezeli, hadisin tabiriyle: "Manzâr-ı âlâdan, ezelden ebede kadar her şey, olmuş ve olacak, birden tutar, ihata eder bir makam-ı âlâdadır".

— Yani?

— Yani kader, ezelden ebede kadar, olmuş ve olacak, gelmiş ve gelecek her şeyin, bütün hareket ve keyfiyetiyle, Yüce Yaratıcı tarafından ezelden bilinip, levh-i mahfuzda yazılmasıdır. Misalde olduğu gibi, Allah ezelden benim ne yapacağımı bilip, levh-i mahfuzda yazdığı için ben o şeyi tercih etmiyorum. Benim neyi tercih edeceğimi O ezelden bildiği için levh-i mahfuzda

yazıyor. Aynen Ay tutulmasında olduğu gibi, günü ve saati gelince, ben de o şeyi hür iradem ile tercih edip yapıyorum. Burada Allah'ın benim neyi tercih edeceğimi, ne yapacağımı bilmesi, benim cüzi irademi zorlamıyor. Demek ki insan, kaderin iradesiz ve şuursuz bir figüranı değil. O, iradesiz bir şekilde kaderin kendisine biçmiş olduğu rolü oynamıyor. Aksine onun ne rol yapacağını Yüce Yaratıcı ezeli ilmi ile ezelden biliyor ve levh-i mahfuzda yazıyor. İnsan da günü gelince tercihini o yönde kullanıyor. Onun hür iradesi ile tercihini kullanmasından sonra, o tercihe taalluk eden fiil ve neticeleri yaratan yine Allah'tır. İnsanın burada yaptığı sadece tercih etmek, meyil etmek ve yönelmekten ibarettir. İnsan, ihtiyari kader cihetinde, kaderin mahkûmu değildir. Ancak, ızdırari kader cihetinde "ben kaderin mahkûmuyum" diyebilir. Çünkü ızdırari kader cihetinde insanın cüzi iradesinin fazla etkisi bulunmamaktadır. Izdırari kadere taalluk eden şeyler tamamen ilahi iradenin dilemesi ile olmaktadır. Bir insanın rızkı, eceli, kaç yıl yaşayacağı gibi pek çok halleri tamamen ilahi iradenin dilemesiyle olmaktadır. Bu cihetten insan, ilahi kader nasıl takdir etmişse öyle yaşamak zorundadır. Izdırari kader cihetinde biz kaderin mahkûmuyuz.

Ali Bey burada biraz durakladı, masanın üzerindeki kâğıtlardan üç tanesini alarak, benim göreceğim şekilde yan yana koydu ve ilave etti:

— Şu sağdaki kâğıdın dün olduğunu farz et; ortadaki kâğıt içinde bulunduğumuz şu an olsun; soldaki de yarın olsun. Biz şu anda sadece içinde yaşadığımız şu anı görebiliyoruz. Yarını görebiliyor muyuz?

— Hayır.

— Dünü görebiliyor muyuz?

— Hayır, onu da göremiyoruz.

— Göremeyiz, çünkü bizim ihatamız sınırlıdır, ancak içinde yaşadığımız şu anı görebiliriz. Oysa Yüce Yaratıcı sonsuz ilmiyle, dün, bugün ve yarını, üçünü birden şu an gibi, bizim önümüzdeki şu üç kâğıdı aynı anda gördüğümüz gibi görüyor. Gerçi O'nun dünü, bugünü, yarını olmaz. O, zaman ve mekândan münezzehtir. Dün, bugün ve yarın denen zaman kavramları bizim için var. Bu tabloyu biraz daha büyütelim. Şu andan geçmişe, maziye doğru gidelim, kâinatın yaratıldığı günden bugüne kadar en küçük zaman dilimlerini yan yana dizelim.

— Tamam.

— Aynı şekilde, geleceğe doğru, sonsuza dek her anı bir sayfa gibi yan yana dizelim. Bu her anı bir sayfa, bir tablo kabul edelim. İşte Yüce Yaratıcı sonsuz ilmi ile ezelden ebede kadar, bütün o anlarda, kâinatta cereyan eden bütün hareketleri ve işleri, bütün keyfiyeti ile, hatta içimizden geçirdiğimiz düşünceleri bile hepsini birden şu an gibi görüyor ve biliyor. Kimin cüzi iradesini hangi yönde kullanacağını biliyor. Düşünebiliyor musunuz? Atomlardan yıldızlara kadar kâinatta müthiş bir deveran var, her şey hareket ediyor, her şeyin vaziyetleri her an değişiyor. Hiçbir şey kararında kalmıyor, aynı vaziyette durmuyor. O, sonsuz ilmi ile her şeyi aynı anda görüyor ve biliyor. Gökteki milyarlarca yıldızların hareket ve keyfiyetinden tut, ta denizdeki balıklara, kanımızın içindeki mikroplara kadar, her şeyin her hareketini aynı anda görüyor ve biliyor. Fesübhanallah! Bu ne dehşetli bir şey!

— Gerçekten öyle!

— Burada bir ayrıntıyı daha söylemeden edemeyeceğim.

— Nedir o ayrıntı hocam? diye sordum.

— Bir tercih konusuyla karşılaştığımız zaman, cüzi irademizi kullanacağımız pek çok ihtimal var. Öyle de kullanabiliriz. Böyle de kullanabiliriz. Veya başka türlü de kullanabiliriz. Pek çok ihtimal var. Cüzi irademizi hangi yönde kullanacağımız zaman, işin sonu nereye varacak? Yüce Yaratıcı sonsuz ilmi ile ihtimallerin vücudunu bile biliyor... Yani hangi yönde tercih yapsaydık ne olurdu, her şeyi biliyor. Aman Ya Rabbi! İşte biz böyle bir Allah'a inanıyoruz Selim Bey!

— Gerçekten dehşet bir şey!

— Evet, gerçekten dehşet!

— Ben kaderi yavaş yavaş anlamaya başladım hocam.

Gülerek devam etti:

— Daha dur bakalım. Daha neler öğreneceksin.

— İnşallah.

— Bu kader ciheti…

— ?!

— Bunun bir de kudret ciheti, kudrete bakan yanı var.

— Nasıl yani?

— Allah bütün bunları ezeli ilmi ile sadece bilmiyor; aynı zamanda her şeyi, sonsuz kudreti ile yaratıyor. Atomlardan yıldızlara, galaksilere kadar her şeyi ayakta tutuyor. Bizim bir işteki hissemiz, sadece cüzi irademiz ile o şeyi yapmaya meyletmekten, yani tercih etmekten ibarettir. Gerisini, o işi yapmak için hareketimizi, enerjimizi veren, bütün fiillerimizi ve o işe taalluk eden neticeleri yaratan, yine Kudreti Rabbaniyedir. Sen cüzi iradeni kullanıyorsun, Allah ilmi ezelisi ile senin cüzi iradeni ne yönde kullanacağını biliyor. Kudreti Rabbaniye ise, o işi ve o işin neticelerini zamanı gelince yaratıyor. Bizim hissemiz sadece dilemek, istemek ve irade etmekten ibaret. Mesela bir asansöre bindiğimiz zaman bizim hissemiz sadece hangi kata çıkacağımıza karar vermek ve asansörün düğmesine basmaktan ibarettir. Bizi indirip çıkaran asansördür. On katlı bir binaya çıktığımız zaman, buraya ben kendi gücümle çıktım diye övünebilir miyiz?

— Övünemeyiz.

— Elbette övünemeyiz, çünkü bizi oraya çıkaran asansördür. Veya asansörle çıktığımız katlardan birisinde başımıza bir şey gelse, "Beni buraya niye çıkardın?" diye asansörü suçlayabilir miyiz?

— Suçlayamayız.

— Elbette suçlayamayız! Çünkü oraya çıkmayı biz istedik. Biz düğmeye bastık, asansör istediğimiz kata çıkardı bizi. Burada cüzi iradenin görevi, sadece çıkmak istediği katın düğmesine basmaktan ibarettir. Sonunda bizi indiren çıkaran asansördür.

Ali Bey'in asansör misali hoşuma gitti. Sanki beynimden kocaman bir soru işaretini söküp atmıştı:

— Bu asansör misali çok güzel oldu hocam. Kader ile cüzi iradenin ilişkisini çok güzel açıklıyor.

— Kader ile cüzi irade neden imani meseleler içerisine girmiş biliyor musun?

— Neden?

— İnsanda zayıf bir damar var, hep iyilikleri kendisinden, kötülükleri başkasından bilir insanoğlu. İyi bir şey yaptığı zaman hep "Ben yaptım" diye övünür. Ama kötü bir şey vukua geldiği zaman hep başkasının üzerine

yıkmaya çalışır. Sen bir eğitimci olarak bilirsin, bu damar öğrencilerde daha bariz bir şekilde görülmektedir.

— Nasıl mesela?

— Mesela bir öğrenciye tarih dersinden kaç puan aldığını sorduğun zaman, böbürlene böbürlene: "Yüz aldım hocam!" der. Aynı öğrenciye bu sefer matematik dersinden kaç puan aldığını sorduğun zaman: "Hoca otuz vermiş," deyiverir. Bre mübarek, neden yüzü sen alıyorsun da, otuzu hoca veriyor? İkisini de alan sensin. Birisinden iyi çalışmışsın yüzü hak etmişsin, diğerinden az çalışmışsın veya hiç çalışmamışsın, otuz almışsın. Ne kadar ekmek, o kadar köfte!

— Hocam sen bir âlemsin ya!

— Öyle değil mi?

— Elbette!

— İşte Yüce Yaratıcı insanın bu zayıf damarını çok iyi bildiğinden, yaptığı iyiliklere karşı onu gururdan kurtarmak ve yanlışları için de sorumlu tutmak için, kader ve cüzi iradeyi imani meselelerden saymıştır. Biliyorsun kadere iman, imanın altı şartından birisidir. Biz kadere, yani hayır ve şerrin Allah tarafından yaratıldığına inanıyoruz. Tabii kadere iman ederken, kadere ve cüzi iradeye, ikisine birden iman etmemiz gerekir. Kader ve cüzi irade iki mühim meseledir. Cüzi irade, teklif ve mesuliyetten kurtulmamak için verilmiştir. Yani insan; her şeyi, hatta fiilini, nefsini Cenab-ı Hakka vere vere ta nihayette teklif ve mesuliyetten kurtulmamak için cüzi irade önüne çıkıyor. Ona: "Mesul ve mükellefsin" der. Sonra, ondan sudur eden iyilik ve kemâlat ile mağrur olmamak için, "Kader" karşısına geliyor. Der: "Haddini bil, yapan sen değilsin". İşte kader ve cüzi irade;

iman ve İslâmiyet'in nihayet merâtibinde; kader, nefsi gururdan ve cüzi irade mesuliyetsizlikten kurtarmak içindir ki, imâni meseleler içine girmiştir. Kader ve cüzi irade, insanı sırat-ı müstakimde, yani tam istikamette tutmak için mesail-i imaniyeye girmiş, imanın nihayet hududunu gösteren önemli iki meseledir. Bir köprünün kenarındaki korkuluklar gibi, köprüden aşağı düşmeyi önler. Şu anda üzerinde yürüdüğümüz sırat köprüsünün sanki bir kenarındaki bariyer cüzi irade bariyeri; diğer kenarındaki bariyer de kader bariyeri gibidir. Bizim sırat-ı müstakimden sapmamızı önleyen iki manevi bariyer gibidirler... Köprünün bir kenarına yöneldiğimiz zaman cüzi irade bariyeri karşımıza çıkıyor, diğer kenarına yöneldiğimiz zaman ise kader bariyeri karşımıza çıkıyor ve bizi köprüden aşağıya düşmekten kurtarıyor. Böylece biz de sıratı müstakimde sapmadan yolumuza devam ediyoruz. "Kader ve cüzi irade, İslamiyet'in ve imanın nihayet hududunu gösteren, hali ve vicdani bir imanın cüzlerindendir. Yoksa ilmi ve nazari değillerdir".

Bu misali anlayamamıştım:

— Burası çok ilmi oldu hocam! Biraz açıklarsanız fena olmaz, diye Ali Bey'den biraz daha açmasını rica ettim.

—Yani, kader ve cüzi irade meselesini ilmi olarak, bir bilim adamının eline bir elmayı alarak: "Bu elmadır, rengi kırmızı, şekli yuvarlaktır, ağırlığı şu kadardır, çapı bu kadardır" diye tarif ettiği gibi anlatamazsınız. Halen ve vicdanen bilirsiniz ki, kader ve cüzi irade vardır. Yani diş ağrısı gibi, baş ağrısı gibi bir şeydir, hali olarak yaşarsınız, hissedersiniz, ama tarif edemezsiniz. Elmanın tadı da böyledir, tadarsınız, damaklarınızda hissedersiniz,

ama tarif edemezsiniz. Fakat vicdanen herkes hisseder ve bilir ki, kendisinde bir cüzi irade vardır.

Ali Bey'in bu kadar ağır ve ilmi bir konuyu bu kadar güzel misaller vererek açıklaması gerçekten harika bir şeydi. Böyle ilmi ve mantıklı izahları ilk defa dinliyordum. Kendi uzmanlık alanının dışında bu kadar güzel ve orijinal bilgiye sahip olması karşısında hayranlığımı gizleyemedim:

— Hocam, bu kadar güzel misalleri ve bilgiyi nereden buluyorsunuz? diye sordum.

Ali Bey gülerek:

— Aslında bu söylediklerimin çoğu senin okumuş olduğun kitapta, sana gösterdiğim yerde var, dedi.

— Ben niye böyle anlayamadım?

Ali Bey esprileriyle, benimle, kedinin fareyle oynadığı gibi oynuyordu.

— Bu hakikatler senin kürsüden öğrencilere anlattığın fizik derslerine, madde ve enerji konularına benzemez. Başta perdeli ve tedrici gider, sonra yavaş yavaş ortaya çıkarlar.

Ali Bey anlattıkça kafamdaki soru işaretleri bir bir çözülüyordu. Vermiş olduğu her misal, sanki beynimde kıymık gibi saplanmış bir soru işaretini söküp atıyordu.

Kafamdaki bütün soruların cevabını Ali Bey'den alabileceğime dair içimde kuvvetli bir ümit uyandı. Sormaya devam ettim:

— Az önce ağaçların da kaderi var dediniz. Ağaçların kaderi nasıl oluyor hocam? diye sordum.

Ali Bey:

— Evet, ağaçların da bir kaderi var, dedi. Hatta sadece ağaçların değil her şeyin, kuşların, böceklerin, balıkların,

hatta mikropların bile birer kaderi var. Onların kaderi ızdırârî kaderdir. Onlar ile ilgili her şey Allah'ın dilemesi ve iradesiyle olmaktadır. Cüzi iradeleri olmadığı için, bizim gibi mesul ve mükellef değiller. Bir ağacın kaderi çekirdeğinde yazılıdır. Bir ağacın kaderi ikiye ayrılır: Biri "bedihi kader", diğeri ise "nazari kaderdir".

— Ne demek bedihi kader?

— Bedihi kader, bir çekirdeğin tazammun ettiği ağacın maddi keyfiyet ve vaziyetleridir ki, çekirdek açıldığı, ağaç olduğu zaman göz ile görülecektir. Yani o ağacın yaprak, çiçek ve dalları ne şekilde olacak, meyvesi nasıl olacak, ağacın boyu kaç metre olacak gibi keyfiyetler çekirdeğinde yazılıdır ve buna biz "bedihi kader" diyoruz.

— Ya nazari kader?

— Nazari kader ise o çekirdekte, ondan halk olunacak ağacın hayatı boyunca geçireceği tavırlar, vaziyetler, şekiller, hareketler, tesbihatlardır ki, buna ağacın tarihçe-i hayatı da diyebiliriz. Yani, bir ağacın müddeti hayatı boyunca kaç yıl yaşayacağı, ne kadar yaprak ve çiçek açacağı, ne kadar meyve vereceği, kaç tane dalı, budağı olacağı, yapraklarının ne tarafa ne kadar salınacağı, ne kadar fotosentez yapıp, ne kadar karbondioksit harcayacağı, havaya ne kadar oksijen vereceği, topraktan suyu nasıl alacağı, fotosentezi nasıl yapacağı gibi o ağaca taalluk eden ne kadar hareket, fiil ve kanun varsa, hepsi onun nazari kaderini oluşturmaktadır. Bedihi kader maddi kalıp ve nizamı; nazari kader ise manevi nizam ve hayati kanunları düzenler. Aynen bir ağaçta olduğu gibi, bütün canlıların hem bedihi, hem de nazari kaderleri vardır. Bizim ızdırârî kaderimiz de bedihi ve nazari olmak üzere ikiye ayrılır.

Ali Bey anlattıkça bir yandan kader mevzusunu öğreniyor, diğer yandan şaşkınlığım biraz daha artıyordu:

— Allah Allah! Hocam nerden çıkarıyorsun bunları? Ne kadar ince imiş bu kader meselesi.

— Evet, kader, kıldan ince, kılıçtan keskincedir, dedi Ali Bey.

Beynimi kemiren, sürekli kafamı karıştıran suallerden birisini daha sordum Ali Bey'e:

— Ya şerler? Allah şerleri niye yaratmış? Şerrin yaratılması şer değil mi?

— Hayır! Kat'a ve asla! "Halk-ı şer, şer değil; kesb-i şer şerdir".

— Ne demek bu?

— Yani, şerrin yaratılması şer değildir. O şerrin insanlar tarafından işlenmesi şerdir. Nasıl ki, pek çok faydaları olan yağmurdan tarlasını vaktinde hasat etmeyerek zarar gören tembel bir adam, "Yağmur rahmet değildir" diyebilir mi?

— Hayır, diyemez.

— Elbette diyemez. O tarlasını vaktinde hasat etmediği için, yağmuru kendisi hakkında şer yapmıştır. Hâlbuki biz yağmura rahmet diyoruz. Her şeyin hayatı yağmura bağlıdır. Yağmur yağmadığı zaman toprak kuruyor, hayat duruyor. Bir tane tembel adamın hatası yüzünden yağmur şer oldu diyemeyiz. Ateşin yaratılması da buna benzer; yemeğinizi pişirir, evinizi ısıtırsanız ateş sizin hakkınızda hayır olur. Yok, eğer bir yerinizi veya evinizi yakarsanız, aynı ateş bu sefer de sizin hakkınızda şer olur. Dikkatsizliğinizden evinizi yakıp, ateş niye yaratıldı, ateşin yaratılması şer oldu diyebilir misiniz?

— Diyemezsiniz.

— Diyemezsiniz, çünkü ateş sizin evinizi yakmanız için yaratılmamıştır. Buna başka bir misal olarak Einstein'ın atom bombasını yapmasını verebiliriz. Atom bombasını nükleer enerjiye çevirip, insanlığın hizmetine sunarsanız hayır olur. Aksi takdirde, Hiroşima'da olduğu gibi insanların tepesine atıp, binlerce insanın ölmesine sebep olursanız şerre çevirirsiniz. Hiroşima'ya atılan atom bombasından dolayı Einstein'ı suçlayıp, "Bu bombayı yapmanız şer oldu," diyebilir misiniz?

— Diyemezsiniz.

— Diyemezsiniz, çünkü Einstein o bombayı Hiroşima'da insanların üzerine atılsın diye yapmamış ki...

— Burası biraz tartışılır herhalde.

— Yine de adamın niyeti önemli. Niyetinin ne olduğunu bilemiyoruz.

— İnşallah o niyetle yapmamıştır.

— İnşallah. Umarım o niyetle yapmamıştır. Aksi takdirde bütün o insanları öldürmüş gibi manevi sorumluluğunu taşıyacaktır.

— Bunun hesabını zor verir herhalde.

— Bunun hesabını veremez. Neyse, konumuz bu değil. Biz esas konumuza dönelim. Evet, şerlerin yaratılmasında cüzi bir şer olmakla beraber, çok daha büyük hayırlar vardır. Cüzi bir şer için o büyük hayırları terk etmek daha büyük şer olur. Kangren olmuş bir parmağın kesilmesi tıbben vaciptir. Ancak, o parmağın kesilmesinde cüzi bir şer vardır. Parmağınız kesilecek ve canınız yanacak... Eğer o cüzi şerri düşünerek, parmağınıza acıyıp parmak kesilmezse, parmakla birlikte kol gider, hatta vücut gider, daha büyük şer olur. "İcadı İlahide

şer ve çirkinlik yoktur. O şer ve çirkinlikler insanların o şeyi işlemesine ve istidadına aittir". İşte bu hakikati bilmedikleri için, İbni Sina, Farâbi ve Zemahşeri gibi büyük zatlar, Allah'ı, güya şer ve çirkinliklerden tenzih etmek amacıyla, şerrin yaratılmasını Allah'a vermemişler, bu noktada ayakları kaymış. Oysa şer ve çirkinlikleri yaratmak şer değildir, onları işlemek şerdir.

Nedamet içinde itiraf ettim:

— Doğrusu bu noktada ben de onlar gibi düşünüyordum.

— Ya şimdi, hala öyle düşünüyor musun?

— Bundan sonra bütün düşüncelerimi bir gözden geçireceğim. Hiçbir şey eskisi gibi olmayacak.

— Evet, zaman zaman kendimiz manevi bir çekaptan geçirmek lazım... dedi Ali Bey oturduğu yerden kalkarak.

— Çirkinlikleri yaratmak da şerler gibi midir? diye sordum.

Ali Bey odanın penceresini açtı. İçeriye mis gibi temiz hava doldu. Dışarıdan kuş cıvıltıları geliyordu. Tekrar yerine oturdu ve devam etti:

— Elbette! Çirkini yaratmak da çirkin değildir. Hem çirkinlik, güzellik denen kavramlar izafidir, sana göre, bana göre değişir. Bana göre güzel olan bir insan, Hazreti Yusuf'un yanında çirkin kalır. Güzelin güzelliğini gösteren, çirkinin çirkinliğidir. Her şey zıddı ile bilinir. Eğer çirkinlik olmasaydı, biz güzelin güzel olduğunu nasıl anlayacaktık?

— Gerçekten, anlayamazdık.

— Eski zaman âlimleri güzelliği ikiye ayırmışlar. "Bir şey bizzat güzeldir, buna hüznü bizzat denilir," demişler.

Buna göre, çiçek güzeldir. Hayat güzeldir. Sema ve yıldızlar güzeldir. Cennet güzeldir… "Diğeri; bir şey neticesi itibariyle güzeldir ki, buna hüsnü bil gayr denilir," demişler. Kendisi zahiren çirkin bile görünse neticesi güzeldir. Mesela hayvan gübresi zahiren çirkindir, fakat güllerin dibine döküldüğü zaman rengârenk güller açar, etrafa güzel kokular saçar. İşte birçok şeyler var ki, zahiren çirkin görünse de neticesi güzeldir. Zahiren hoşumuza gitmeyen birçok hadiselerden bazen güzel neticeler çıkar. Bu cihetten bakınca kaderin her şeyi güzeldir.

Ali Bey'e dünyanın en zor sorularından birisini daha sordum:

— Hocam şer bahsi şeytanı hatırlattı. Peki, Allah şeytanı niçin yaratmış? Şeytanın yaratılması da mı şer değil?

— Hayır, aynen şerrin yaratılması gibi… Şeytanın yaratılması şer değil; şeytana uymak, onun istediklerini yapmak ve onun peşinden gitmek şerdir.

— Şeytanın yaratılmasının da bir gayesi var herhalde.

— Elbette. Hiçbir şey gayesiz yaratılmamış… Şeytanın da bir vazifesi var. Bak Selim Bey, hiçbir kimseden duyamayacağın bir söz söyleyeceğim.

Meraktan gözlerim fal taşı gibi açılmıştı:

— Neymiş o söz hocam? diye sordum.

— Şeytan ateşin akıllısıdır.

— Nasıl yani?

— Ateşi bir yere koyarsın, orada aptal aptal oturur. Bir yeri yakmadığın sürece sana zarar vermez. Fakat şeytan öyle mi? Şeytan seni nereden, nasıl yakacağını bilir. Ateşin zararından emin olmak için bazı tedbirler aldığımız gibi, şeytana karşı da bazı tedbirler almak

zorundayız. Her yerde ateş olduğu gibi, ateşin olduğu her yerde şeytan da vardır. Biliyorsun, şeytan ateşten yaratılmıştır. Ateşten yararlandığımız gibi, şeytandan da yararlanmanın yollarını aramalıyız.

— Bu nasıl olur hocam? Şeytandan yararlanılır mı hiç?

— Şeytanın üstüne basar yükselirsen, yani onun telkinlerine aldanmazsan Cennete girersin. Yok, eğer onun içine düşersen, yani ona aldanırsan Cehenneme gidersin. Biz, onun üstüne basıp yükselmeye bakacağız.

Tam burada, bomba gibi bir suali daha patlattım:

— Ama Şeytanın yüzünden çok insanların küfre girip Cehenneme girmeleri, gayet müthiş ve çirkin görünüyor. Acaba Yüce Yaratıcının rahmet ve cemali, bu hadsiz çirkinliğin ve dehşetli musibetin husulüne nasıl müsaade ediyor ve nasıl cevaz gösteriyor?

— "Şeytanın yaratılmasında cüzi şerler ile beraber, birçok külli ve hayırlı maksatlar vardır, insanın istidadındaki kemâlatı ortaya çıkarıyor. Evet, bir çekirdekten koca bir ağaca kadar ne kadar mertebeler var, biliyorsun; insanın mahiyetindeki istidatta dahi ondan daha çok mertebeler vardır. Belki zerreden Güneş'e kadar dereceleri var. Bu istidatların inkişaf etmesi elbette bir hareket ister, bir muamele iktiza eder. O muameledeki terakki zembereğinin hareketi, mücahede ile olur. O mücahede ise, şeytanların ve zararlı şeylerin vücudu ile olur. Yoksa melekler gibi insanların da makamı sabit kalırdı. O halde insan nevi içinden Peygamberler, Hazreti Ebu Bekirler, Hazreti Ömerler, Hazreti Aliler ve pek çok büyük ve kâmil zatlar çıkmayacaktı. Bir cüzi şer gelmemesi için bin hayrı terk etmek, hikmet ve adalete münâfidir. Gerçi

Şeytan yüzünden ekseri insanlar dalalete giderler. Fakat kıymet ve ehemmiyet ekseriyetle keyfiyete bakar, kemiyete, yani sayı çokluğuna bakmaz. Nasıl ki; bin hurma çekirdeği olan bir adam, o çekirdekleri toprağa ekse, toprak altında bir kimyevi muameleye mazhar etse, o bin çekirdekten on tanesi ağaç olsa, dokuz yüz doksanı çürüyüp bozulsa; on ağaç olmuş çekirdeklerin o adama verdiği menfaat, elbette bozulmuş dokuz yüz doksan çekirdeğin verdiği zararı hiçe indirir. Aynı şekilde yüz tavus yumurtası olan bir adam bunları kuluçkaya koysa, sekseni kuluçkanın altında bozulsa, yirmi tanesi tavus kuşu olsa, elbette yumurtaların çoğu bozuldu diye adam zarar etti denilmez. Çünkü yirmi tavus kuşu kazanan o adam, yüzlerce yumurtası bozulsa da yine zararda değildir. O yirmi tavus kuşu binlerce yumurta değerindedir. Aynen öyle de, nefis ve şeytanlara karşı mücahede ile gökteki yıldızlar gibi insan nevini şereflendiren ve tenvir eden on kâmil insan yüzünden o neve gelen menfaat, şeref ve kıymet, elbette şeytan yüzünden binlerce ehl-i dalaletin küfre girmesiyle insan nevine vereceği zararı hiçe indirip göze göstermediği için, rahmet ve hikmet, şeytanın vücuduna müsaade edip, insanlara musallat olmasına müsaade etmiştir". Yüz yirmi dört bin Peygamber ve yüz yirmi dört milyon evliya ve kâmil insanlar gelmiş. Bunların gelmesi, dünyayı ve cenneti şenlendirmesi şeytan yüzünden gelecek zararı hiçe indirir.

— Burası insana teselli veriyor biraz...

— Hem Yüce Yaratıcı, Şeytanı, insanlar ona uysun da cehenneme gitsinler diye değil; ona uymasınlar da cennete girsinler diye yaratmıştır.

Küçük bir serzenişte bulundum:

— Fakat ekseri insanlar Şeytanın peşinden gidiyor!

— Maalesef öyle.

— Ona uymak için adeta yarış yapıyorlar.

— Gitmesinler kardeşim Şeytanın peşinden! Ona uymasınlar! Akıllarını başlarına alsınlar! Akıl niye verilmiş? Allah insanların başına Şeytanı musallat etmiş ama akıl gibi bir pırlantayı da başına koymuştur. Akıllarını kullansınlar. Aklını kullanan Şeytana uymaz, doğru yolu bulur... Allah serçenin peşine atmacayı takmış ama serçeye de ondan kaçıp kurtulması için kanat vermiş, öyle değil mi?

— Hocam burada bir soru daha geldi aklıma...

Ali Bey gülerek:

— Siz de durmadan soruyorsunuz Selim Bey! Neymiş o soru? dedi.

— Az önce, Allah her şeyi ezelden biliyor dediniz.

— Evet, O, sonsuz ilmi ile her şeyi ezelden biliyor.

— Kimin Cennete, kimin Cehenneme gideceğini de biliyor değil mi?

— Elbette biliyor.

— Madem bunları biliyor, o zaman dünyayı yaratmadan doğrudan insanları Cennet veya Cehenneme koyamaz mıydı?

— Elbette koyabilirdi.

Ben itiraz eder gibi sordum:

— O zaman niye koymamış?

— Bunun çok hikmetleri var, dedi Ali Bey. Önce bir misal vereyim.

— İyi olur hocam.

— Siz bir hoca olarak, daha ilk günlerde, dönem başında hangi öğrencinin sınıfı geçeceğini, hangisinin sınıfta kalacağını az çok biliyorsunuz değil mi?

— Genelde tahmin edebiliyoruz.

— Siz öğrencilere, "Ben sizden kimin sınıfta kalacağını, kimin sınıfı geçeceğini biliyorum. İmtihan etmeye gerek yok. Ben notlarınızı verdim," deseniz ne olur?

Düşünmeden cevapladım:

— İtiraz ederler.

— İtiraz ederler değil mi? Çünkü sınav yapılıp, başarılarını ya da başarısızlıklarını kendi gözleriyle görmek isteyeceklerdir.

— Evet.

— İşte imtihanın sırrı bu!

— Doğru, herkes kendi başarısını görmek istiyor.

Bu konuya ilişkin farklı, fakat güzel bir misal daha verdi:

— Ya da sınıfta kendi halinde, sessizce oturan suçsuz bir çocuğa durup dururken bir tokat atsanız nasıl bir tepki ile karşılaşırsınız?

— "Ben ne yaptım? Niye vuruyorsunuz bana?" diye itiraz edecektir.

— Elbette, suçunu bilmediği için hemen itiraz edecektir. Ama büyük bir suç işleyen birisine bir tokat vursanız, suçunu bildiği için en azından sesini çıkarmayacaktır. Çünkü suçunu biliyor. O tokadın suçuna karşılık olduğunu da biliyor.

— Evet, anlaşıldı hocam, aynen öyle.

Ali Bey dağarcığından gün görmemiş misalleri çıkarmaya devam ediyordu:

— Ya da birisine durup dururken çok pahalı bir hediye verseniz, nasıl tepki gösterir?

— Çok sevinir, ama "Bana bunu neden veriyorsunuz?" diye merak edecektir.

— İşte aynen böyle, her şeyi ezelden bilen O Yüce Yaratıcı, dünya denen şu imtihan meydanına insanları göndermeden doğrudan bir kısmını Cennete bir kısmını da Cehenneme koysaydı ne olurdu biliyor musun Selim Bey?

— Ne olurdu hocam?

— Cehenneme konulanlar hemen itiraz edecekti: "Ya Rabbi bizim suçumuz ne? Biz ne yaptık da bizi bu ateşe attın?" diyeceklerdi.

— Doğru.

— Aynı şekilde, Cennete konulanlar da çok memnun olacaktı, ancak "Biz ne yaptık da bize bu ihsanlarda bulunuyorsun?" diye merak edeceklerdi. O Yüce Yaratıcı bunları da bildiği için, itiraz kapısını insanlara kapatmak için, önce bu dünyada bir imtihandan geçiriyor. Bu imtihan neticesinde herkes nereye gideceğini, nereyi hak ettiğini çok iyi bildiği için, yarın ahrette kimse itiraz edemeyecek. Bir hikmeti bu...

— Anladım hocam. Demek insanların illa bu dünyaya bir uğramaları gerekiyor.

— Evet, tarlada izi olmayanın, harmanda yüzü olmazmış.

— Bu da güzel hocam.

— Evet, aynen öyle. Diğer bir hikmeti ise, Yüce Yaratıcı insanı dünyaya talim ve eğitim için gönderiyor. İstidat ve kabiliyetlerini bu dünyada geliştirmesi için bu dünyaya göndermiştir.

— Bu nasıl oluyor?

Ali Bey kısa bir duraklamadan sonra kaldığı yerden devam etti:

— Anlatacağım. Eğer insanları dünyaya göndermeden doğrudan Cennetine koysa idi, insanlar Cennetin sonsuz nimetlerinden fazla bir lezzet alamayacaklardı.

— Nasıl yani?

— Çünkü orada lezzet alacak duygularını, istidat ve kabiliyetlerini bu dünyada inkişaf ettirmesi gerekmektedir. Bir belgeselde seyretmiştim; anne karnındaki bebek doğmadan birkaç gün önce parmağını emiyor. Karnı acıktığı için mi emiyor? Hayır. Parmaktan herhangi bir gıda almıyor.

— O zaman niye emiyor parmaklarını?

— O bebek, doğduktan sonra emeceği memenin talimini yapıyor orada. Doğunca meme denen bir musluktan beslenecek de onun için parmağı ile emme talimi yapıyor. Yani yaptırılıyor.

— Ne kadar ilginç bu hocam.

— Gerçekten çok ilginç. Aynen öyle, biz de bu dünyada anne karnındaki bebek gibiyiz. Buradaki nimetleri yiyerek tat alma duygularımızı ve pek çok istidat ve kabiliyetlerimizi geliştiriyoruz. Yani tabir caiz ise, tat alma duyularımızın kalibrasyon ayarları yapılıyor bu dünyada. Böylece Cennette o nimetlerden daha çok lezzet alabileceğiz. Biz oradaki nimetleri dünyadaki benzerleriyle mukayese edeceğiz. Bizim bu dünyaya gönderilmemizin bir hikmeti de budur bence. Diğer önemli bir hikmeti nedir biliyor musun?

— Nedir hocam?

Ali Bey mantık küpü gibi maşallah! Makul ve mantıklı açıklamalarına devam etti:

— Yüce Yaratıcı saltanatının haşmetini, sanatının harikalarını, servetinin şaşaasını ve sonsuz hazinelerini göstermek istiyor. Çünkü "Her cemal ve kemal sahibi, kendi cemal ve kemalini görmek ve göstermek istemesi sırrınca; O Yüce Yaratıcı dahi istedi ki, bir meşher, bir sergi açsın, içinde sergiler dizsin; ta ki insanların nazarında saltanatının haşmetini, hem servetinin genişliğini, hem kendi sanatının harikalarını, hem kendi marifetinin garibelerini izhar edip göstersin. Ta cemal ve kemal-i manevisini iki vecihle müşahede etsin: Bir veçhi: bizzat kendi dikkatli nazarı ile kendi eserlerini kendisi görsün. Diğeri: Gayrın, yani insanların ve meleklerin nazarı ile eserlerine baksın". İşte bu hikmetler için Yüce Yaratıcı bu dünyayı bir mahşeri acayip olarak yaratmış ve insanı içine tefekkür için koymuştur.

— Cennete gitmeden önce bu dünyadan geçmek gerek. Yani Cennetin yolu bu dünyadan geçer.

— Aynen öyle. Yoksa ilkokulu bitirmemiş bir çocuğu üniversiteye göndermek gibi bir şey olurdu.

Ali Bey'in bana verdiği kitapta hiçbir şey anlayamadığım bir yer daha vardı. Yeri gelmişken onu da sordum Ali Bey'e:

— Hocam okumuş olduğum yerde "Tercih bila müreccih muhaldir" diye bir cümle vardı…

— Evet, öyle bir cümle geçiyor orada.

— Hiçbir şey anlayamadım.

— Anlayamamakta haklısınız. Çünkü son Osmanlı Şeyh-ül İslamı büyük allame Mustafa Sabri Efendi, kader ile ilgili yazmış olduğu bir kitabının önsözünde "Bu tercih bila müreccih meselesi, dünyanın en müşkül meselesidir," demiş. Koskoca Şeyh-ül İslamın müşkül olarak gördüğü bir meseleyi sizin de anlayamamanız gayet normaldir.

— Gerçekten, nedir bu "Tercih bila müreccih" meselesi? Muhal midir? Caiz midir?

— Tercih bila müreccih bazen muhal, bazen de caiz olur…

— Bu nasıl olur hocam?

— Buradaki "müreccih" kelimesi anahtar kelimedir. Müreccihin iki manası var; biri isim, diğeri sıfattır. Müreccihin isim olarak manası "tercih eden" demektir. Sıfat olarak manası ise, "tercih ettirici özellik, üstün sıfat" anlamına gelir. Buradaki "müreccih" kelimesi isim olduğu zaman, "Tercih bila müreccih muhaldir". Yani iki şeyden birisi diğerine tercih edilmişse onu tercih eden bir müreccih (tercih eden) olması lazımdır. Yani müreccihsiz (tercih edensiz) bir şeyin diğerine tercih edilmesi muhaldir. Böyle bir şeyin olması mümkün değildir. Bu cümle, kelam ilminde bir kural olarak asırlarca kullanılmıştır. Kelam âlimleri Yaratıcının varlığını ispat etmek için: "Kâinatın varlığı yokluğuna eşittir. Yani yaratılsa da olurdu, yaratılmasa da olurdu... Buna rağmen kâinatın var edilmesi yokluğuna tercih edildiğine göre, bunun bir müreccihi, yani tercih edicisi olması lazımdır. Tercih bila müreccih muhaldir, yani kâinatın varlığının yokluğuna tercih edilmesi, bir tercih edici müreccih olmaksızın muhaldir. Bunu bir tercih edenin olması lazımdır. Bu müreccih de Allah'tır," demişler. İşte, müreccih kelimesi isim olarak kullanıldığı zaman, "Tercih bila müreccih muhal" olur.

— Sıfat olduğu zaman?

— Müreccih kelimesi sıfat olduğu zaman "Tercih bila müreccih caizdir".

Sözün burasında Ali Bey eline masanın üzerinden iki kalem aldı; birini sağ elinde, diğerini sol elinde tutarak:

— Bak, dedi. Şu iki kalemin birisi altından, diğeri gümüşten olsa hangisini tercih edersin?

Ben hiç tereddüt etmeden:

— Elbette altın olanını tercih ederim, dedim.

— Tabii, elbette altın olanı tercih edersin. Çünkü onun altın olması diğerine karşı müreccih edici, yani üstünlük sıfatıdır. Peki, ikisi de gümüş olsaydı, ikisinin ağırlığı da, değeri de, fiyatı da birbirine eşit olsaydı, o zaman hangisini tercih ederdin?

Ben bir an tereddüt ettim, azıcık kararsızlıktan sonra:

— Birisini tercih ederdim herhalde, dedim.

— Tabii birisini tercih edebilirsin. Çünkü "Tercih bila müreccih caizdir". Yani iki şeyden birisinin diğerine üstün bir sıfatı olmaksızın, birini tercih edebilirsin. Çünkü sana bir cüzi irade verilmiş. İrade bunun için vardır. Aksi takdirde cüzi iraden olmasaydı, birbirine eşit olan iki şeyden birisini diğerine tercih edemezdin. İşte senin okumuş olduğun yerdeki "tercih bila müreccih caizdir" meselesi budur. O kitabın müellifi, cüzi iradenin varlığını ispat için o meseleyi anlatıyor. Eski kelam âlimleri, "tercih bila müreccih", sabit emirlerde muhal, nispi emirlerde caizdir demişler.

— Orada bir de "Tereccuh bila müreccih muhaldir" meselesi var.

— Evet, tercih ayrıdır, tereccuh ayrıdır. Yalnız şunu unutma, her zaman "Tereccuh bila müreccih muhaldir". Hiç değişmez.

— Bu nasıl oluyor?

Yine elindeki kalemlerden misal verdi:

— Şu kalemlerden birisinin altın, birisinin gümüş olduğunu farz et. Bunun altın olması, gümüş olanına karşı tereccuhudur, yani üstünlük sıfatıdır. Ama ikisi de gümüş olduğu zaman biri diğerine tereccuh edemez, yani bir üstün sıfatı olmaksızın biri diğerine üstün gelemez. Ama sen cüzi iradeni kullanarak herhangi birisini tercih edebilirsin.

Böyle ilmi ve mantıki bir izah ile ilk defa karşılaşıyordum. Hele misalleri, her şeyi yerli yerine oturtuyordu. Böyle devam ederse kafamda hiçbir soru işareti kalmayacaktı. Fakat şimdi daha iyi anlıyorum ki, bu kader konusunda ne kadar çok yanlışlarım varmış meğer. Ne kadar yanlış yerde duruyormuşum ben. Kader mevzusunu ne kadar yanlış biliyor muşum?

Ali Bey'e:

— Hocam, dedim, sizi gerçekten yürekten kutluyorum...

— Estağfurullah.

— Benim tam aradığım cevaplar bunlar. Yıllardır ben, işte bu cevapları arıyordum. Fakat benim en çok taaccüp ettiğim nedir biliyor musunuz?

Ali Bey merakla sordu:

— Nedir Selim Bey?

— Yıllardır beraber çalışıyoruz.

— Evet.

— Bunları biliyordunuz da niye daha önce anlatmadınız bana?

Ali Bey bu hesaba çeker gibi sualimin karşısında önce bir durakladı, sonra cevap verdi:

— Her şeyin vakti, saati vardır... Daha önce anlatsaydım belki itiraz edebilirdin.

— Bu da doğru... Demek zamanı bugünmüş...

Gerçekten bunları bana daha önce anlatmış olsaydı kabul etmeyebilirdim. Belki itiraz edebilirdim ona. Önceleri bu konulara farklı bir bakış açısına sahiptim, şimdi daha farklı bir zaviyeden bakıyordum. Çünkü son bir kaç yıl içinde iç âlemimde ciddi değişiklikler olmuştu. Bu mevzuları bana anlatmasının demek ki tam zamanı bugünmüş.

Sorduğum her soruya cevap veren Ali Bey'i hazır bulmuşken, kafamdaki yıllanmış soruları sormaya devam ettim:

— Pekiyi hocam, bir insanın kaderi değişir mi?

— "Allah'ın atâ, kazâ ve kader namında üç kanunu vardır. Atâ kazâ kanununu, kazâ da kaderi bozar. Mesela: Bir şey hakkında verilen karar, kader demektir. O kararın infazı, kazâ demektir. O kararın iptâliyle hükmü kazâdan affetmek, atâ demektir. Evet, yumuşak bir otun damarları katı taşı deldiği gibi, atâ da kazâ kanununun katiyetini deler. Kazâ da ok gibi kader kararlarını deler. Demek, atânın kazâya nispeti, kazanın kadere nispeti gibidir. Atâ, kazâ kanununun şümulünden ihraçtır. Kazâ da kader kanunun külliyetinden ihraçtır". İstersen bu misali başka bir misal ile biraz daha açabilirim.

Hiç itiraz etmedim:

— İyi olur hocam, bu misali fazla anlayamadım zaten.

— Bir film kaseti düşünün, bu kader olsun. Kaseti videoya takıp, film ekrana düşmeye başladığında, ekrana düşen her bir sahne kazâ oluyor. Yani kaderde yazanların gün yüzüne çıkması, ekrana yansıması kazâdır.

O filmden bir sahnenin makaslanıp, ekrana düşmesini engellemek de atâ oluyor. Aslında kazâ da, atâ da kaderin içindedir. İşte misallerden anlaşılacağı gibi, Allah atâ kanunu ile bazen kaderi değiştirmektedir. Ancak neyin ne zaman değiştirildiğini biz bilemiyoruz. Böyle bir değişikliği, O'nun müsaade ettiği ölçüde Peygamberler ve bazı büyük zatlar bilebilmektedir. Mesela Peygamberimiz zamanında bir gencin o gece öleceği ona bildirilmiş. Fakat sabah o gencin ölmediğini gören Peygamberimiz, o genci huzuruna çağırarak dün ne yaptığını sormuş. O da, bir fakire sadaka verdiğini söylemiş. Bunun üzerine Peygamberimiz: "Sadaka belâyı defeder," buyurmuşlar.

— "Ecel birdir, tagayyür etmez," diyorlar.

— Evet, ecel birdir, tagayyür etmez. Bu umumi kanundur. Esas olan kaderde yazanların zamanı geldikçe vuku bulması, yani kazâ olmasıdır. Biliyorsun, istisnalar kaideyi bozmaz. Allah'ın atâ kanunu ile bir insanın kaderini değiştirmesi, ecelini tehir etmesi çok nadir olarak vuku bulmaktadır. Aynı şekilde, sana verdiğim kitabın müellifi Afyon hapishanesinde yatarken, bir gece yemeğine zehir koyarlar. Yemeği yiyen Hâfız Ali isminde bir talebesi ânında vefat eder ve hapishanede şehit olur. Bunun üzerine çok üzülen o büyük zat: "Hafız Ali benim yerime öldü" demiştir. Onlar kalp gözleri açık büyük zatlar... Boşuna öyle söylemiyor. Bir bildikleri vardır herhalde! Yalnız şunu unutmayalım ki, buradaki değişiklik levh-i mahfuzda olmaktadır. Allah'ın ilmi ezelisinde herhangi bir değişiklik söz konusu olamaz. Allah'ın sonradan aklına gelip de değiştirmiyor. O, neyin nasıl cereyan edeceğini, kimin cüzi iradesini hangi yönde kullanacağını, neyi tercih edeceğini ve neyi, ne zaman

atâ kanunu ile değiştireceğini de ezelden bilmektedir.

— Öyle olması lazım tabii.

— Evet, öyle oluyor. Sonsuz ilim sahibi olan Yüce Yaratıcı ezelden ebede kadar her şeyi bütün ayrıntıları ile biliyor.

— Çok müthiş bir şey bu!

— Burada bir şey daha var. Yaratıcı, atâ kanunu ile sadece geleceğe yönelik tasarruf yapmaz.

— Ya?

— Atânın bir de maziye, yani geçmişe bakan ciheti vardır. Bizler bazen nefis ve şeytana uyup yüzer günahı işlemiyor muyuz?

Allah'ın bildiğini kuldan mı saklayacaktım:

— Allah bizi affetsin, çok günah işliyoruz.

— Gelecek şeylerin nasıl geleceği levh-i mahfuzda yazıldığı gibi, geçmiş şeyler de yazılıyor. İşlediğimiz günahlar amel defterlerimizde yazıldığı gibi, levh-i mahfuzda da yazılmaktadır. İşlediğimiz her bir günah, üç boyutlu olarak bizim adımıza tescil ediliyor ve yazılıyor. O artık bize ait ve bizim adımıza kayıt ediliyor. Tövbe kapısı niye açık? Tövbe ettiğimiz zaman günahlarımız amel defterlerinden atâ kanunu ile silinmektedir. Atâ kanunu gelecekten ziyade, daha çok geçmişe yönelik makaslama yapıyor. Allah, bizim günahlarımızı ve hoşumuza gitmeyen çirkin görüntülerimizi levh-i mahfuzdan atâ kanunu ile siliyor. Atâ kanunu olmasaydı vay halimize!

— Gerçekten vay halimize hocam!

— İşlemiş olduğumuz çirkin günahlarımızı, tövbe ettiğimiz zaman, atâ kanunu ile amel defterlerimizden siliyor. Yeri gelmişken burada sana bir şey daha söyleyeyim.

—Söyle hocam.

—Kirâmen kâtibin isminde melekler var. Bunlar ne iş yapıyorlar biliyor musun?

—Bildiğim kadarıyla insanların günah ve sevaplarını yazıyorlarmış.

—Dini kitaplarımızda bu meleklerin biri insanın sağ omzunda diğeri sol omzunda oturmuş, biri günahlarını diğeri de sevaplarını yazıyormuş diyor. Bunlar doğru. Yalnız bu meleklerin elinde kâğıt kalem filan yok. Bakkal defteri gibi bir defter de tutmuyorlar. Bunların ellerinde en ileri teknolojiye sahip birer kamera var. Allah bu meleklerin eline birer kamera vermiş, arzın halifesi olarak yarattığı insanın peşine takmış. İnsanların yaptığı bütün işleri ve fiilleri görüntü ve sesleri ile birlikte üç boyutlu olarak kameraya alıyorlar. Yarın kıyamet kopup, Mahkemeyi Kübra dedikleri büyük hesap günü geldiği zaman, işte bu görüntüler, gizli çekilmiş kasetler halinde ortaya dökülecek. Yüce Yaratıcı, insanları dünyada yaptıklarından hesaba çekecek. O büyük hesaplaşma gününde bütün insanları Mahkemeyi Kübra'da oturtacak, bu meleklerin çektikleri kasetleri vizyona sokacak. "Buyurun, yaptıklarınızı bir de siz görün!" diyecek. Düşünebiliyor musun? Bütün insanlar aynı salonda. Bütün Peygamberler, evliyalar, büyük zatlar ve bütün dostların orada. Senin dünyada yaşadığın bütün maceralar, işlediğin günahlar ve yediğin bütün naneler üç boyutlu olarak ekrana düşecek. Senin dünyada iken yaptıklarını orada herkes görecek.

İliklerime kadar ürperdim:

—Hocam ne diyorsun sen?

—Hoşuna gitmedi değil mi?

—Rezil olacağız desene!

—Hem de nasıl rezil olacağız. Peygamberimiz o günü anlatırken: "Bazı insanlar günahlarını ben yapmadım diye inkâr edecekler, fakat elleri ayakları o insanların aleyhinde şahitlik yapacak; elleri ben yaptım, ayakları ben gittim diyecek" diyor. Eller, ayaklar nasıl konuşur? Meleklerin çektiği görüntüler ekrana düşecek, ellerinin o işi yaptığını, ayaklarının oraya gittiğini kendisi dâhil herkes görecek. Gizli kamera ile çekilmiş bazı kasetlerin insanların başına ne işler açtığını günümüzde görüyoruz. Adam hiç ben yapmadım filan diyemiyor. Çünkü dese ne olacak ki, her şey ortada.

—Bir kez daha vay halimize hocam! Orada Peygamberlerin içinde, dostlarımızın yanında rezil olacağız.

Ali Bey teselli etti beni:

—Selim Bey, ümitsizliğe düşmeyelim. Her şeyden önce her halimizin, her anımızın melekler tarafından kameraya alındığını unutmayalım ve bizi zorda bırakmayacak güzel görüntüler vermeye çalışalım. İnsan beşerdir, hata yapabilir, günah işleyebilir. Bir günah işlediğimiz zaman hemen tövbe edelim. İşte tövbe ettiğimiz zaman, Allah, o çirkin görüntülerimizi atâ kanunu ile o kasetlerden ve amel defterlerimizden makaslayıp, siliyor.

—İyi ki makaslama var, yoksa rezil olurduk orada.

—İşte bu hakikate vakıf olan bir arif: "Ya İlâhi hasenatım senin atândandır. Seyyiatım da senin kazândandır. Eğer atân olmasa idi helâk olurdum," demiş.

—Vay be hocam! Kaderde neler varmış! Şimdiye kadar biz kaderi hiç böyle düşünmemiştik.

—İşte biz kader deyince bunları düşünmeliyiz, dedi Ali Bey. Kaderi böyle anlamalıyız.

—Pekiyi hocam, "Kader, Allahın her şeyi ezelden bilip, takdir etmesidir," dediniz.

—Evet.

—Madem filan adamın ölmesi, filan vakitte mukadderdir. Cüzi iradesi ile tüfek atan adamın ne suçu var, atmasaydı o adam yine ölecekti. Yani katilin ne suçu var?

—Öleceğini nereden biliyorsun? Levh-i mahfuzdan mı okudun? dedi Ali Bey tebessüm ederek.

—Pekiyi tüfek atmasaydı o adamın akıbeti ne olacaktı?

—Bak Selim Bey! Kaderin sebeple müsebbebe (sebep olunan şey) bir taalluku var. Yani, şu müsebbep şu sebeple vukua gelecek. Buradaki müsebbep, netice demektir. Kaderde ihata var, her şeyi birlikte ihata ediyor. Kader o adamın ölmesini onun tüfeği ile tayin etmiştir. Eğer tüfek atmamasını farz etsen, o vakit kaderin taallukunu ve ihatasını yok sayıyorsun. O vakit, o adamın ölmesini ne ile hükmedeceksin!

—Nasıl?

—Burada üç farklı görüş ortaya çıkıyor. Cebriler sebebe ayrı, müsebbebe ayrı birer kader tasavvur ettikleri için, "Tüfek atmasaydı adam yine ölecekti," diyorlar. Diğer yanda mutezile, kaderi inkâr edip, her şeyi cüzi iradeye verdikleri için, "Tüfek atmasaydı adam ölmeyecekti" diyorlar. İkisi de yanlış düşündükleri için dalalete gidiyorlar.

Ben bu çetrefilli görüşler karşısında iyice şaşırdım:

—O zaman ne diyeceksiniz? diye sordum.

—Biz ehl-i sünnet inancına sahip olanlara göre, "Tüfek atmasaydı ölmesi bizce meçhul. Allah bilir," diyeceğiz.

—Bu da çok ilginç!

—Evet, çok ilginç... Günlük hayatta en çok hata yaptığımız noktalardan birisi burası... Bizim ayağımız en çok burada kayıyor. Yukarıdaki misale benzer bazen çok yanlışlarımız oluyor.

—Ne gibi?

—Mesela sabah hava yağmurlu, çocuk bisiklete binip çarşıya gitmek istiyor. Babası: "Oğlum hava bugün yağmurlu, gitme," diyor. Oğlu dinlemiyor, bisiklete binip gidiyor çarşıya... Olacak bu ya, yolda aracın biri kayıp bisiklete çarpıyor ve çocuk ölüyor. Bunu duyan acılı baba feryat figan ediyor ve elini dizlerine vuruyor: "Ah! Ben ona söylemiştim gitme diye! Beni dinlemedi, gitti... Gitmeseydi bu başına gelmeyecekti, ölmeyecekti!" Al sana mutezile, işte adamın imanı tehlikeye girdi. Babanın yanında birisi daha var, güya o da, adama teselli veriyor: "Yahu niye böyle söylüyorsun, kaderinde ölmek varmış, gitmeseydi burada başına bir şey düşecekti, yine ölecekti," diyor. Bu da, cebriye gibi dalalete gidiyor. Çocuk gitti, ama ardından babası ve yanındaki de gidiyor. Mevta bir iken üç oldu. Babanın durumu daha vahim... Çocuk gençtir, belki imanlı gitti, belki de şehit oldu imanını kurtardı. Fakat kader noktasında babasının ayağı kaydı, iman dairesinden çıktı. İşin hiç şakası yok.

—Ne kadar ince bir nokta.

—Evet, dediğim gibi kader kıldan ince, kılıçtan keskincedir.

—Pekiyi böyle bir durumda biz ne diyeceğiz?

—Ne diyeceği var mı? Çocuk ölmüş... İlla bir şey diyeceksen "Kalu inna lillahi ve inna ileyhi raciun" de... Yani "Sonunda dönüş onadır" de. Amma misaldeki gibi, çocuğun çarşıya gitmediğini farz edip de öyle bir sual sorarsan "Ölmesi bizce meçhul" demek lazım. Bu bizim için bir ölçüdür.

Kendi hayatımı şöyle bir gözden geçirdim:

—Gerçekten buna benzer çok yanlışlar yapıyoruz, dedim.

—Allah bizi affetsin! İmanımızın sarkacı zaman zaman böyle gidip geliyor. İleri geri çok konuşuyoruz: "Ben söylemiştim... Ben dememiş miydim? Bak beni dinlemediler..." gibi bazen çok yanlış sözler söylüyoruz. Uhud Savaşı'nı düşün. Müşriklerin savaşmak için üzerlerine yürüdüğü haberini alınca, Peygamberimiz sahabesi ile istişare ediyor. Kendisi, "Medine'den çıkmayalım, şehirden savunma yapalım," diye fikrini beyan eder. Fakat çoğunluk, özellikle Bedir Savaşı'nda bulunmamış gençler: "Şehirden çıkalım, onları meydanda karşılayalım" deyince, meşveretin hukuku icabı, çoğunluğun istediği gibi dışarıda savaşma kararı alınıyor. Müşrikleri Uhud Dağı eteklerinde karşılıyorlar. Sonrası malum, Müslümanlar savaşı kaybediyor. Yetmiş tane güzide sahabe şehit oluyor. Hazreti Peygamber, gözünün nuru, Allah'ın Aslanı, sevgili amcası Hazreti Hamza'yı kaybediyor. Kendisinin mübarek dişleri kırılıyor, kendisi de ölümle burun buruna geliyor. Peygamberimiz bu savaş neticesinde çok üzülüyor. Fakat hiç bir zaman: "Ben dememiş miydim, beni dinlemediniz," gibi en ufak bir söz edip, hatalarını yüzlerine vurmuyor. Hatta bunu ima bile etmiyor. O yüce Peygamber, kaderin bu hassas noktasını bilmiyor mu? Elbette biliyor! Hiç böyle bir söz söyler mi?

—Maalesef bizim başımıza ufak bir şey geldiği zaman başlıyoruz ileri geri konuşmaya.

—Maalesef öyle. Konuşunca da manevi hayatımızı tehlikeye atıyoruz.

—Evet, ne yazık ki öyle hocam!

—Sorunun diğer tarafına gelince; "Cüzi iradesi ile tüfek atan adamın ne suçu var?" dediniz.

—Evet.

—Cüzi iradesi ile tetiği çeken adam, kendi hür iradesi ile adamı öldürmeyi irade ettiği ve adamın hayatına kast ettiği için suçludur. Katil unvanını da o alır. Çünkü tetiği çeken o. Tekrar başa dönelim. O katil, kaderinde yazdığı için adamı öldürmüyor. Yani kaderin mahkûmu değil. Cüzi iradesini adamı öldürme yönünde kullanacağı için, kaderinde öyle yazıyor. Yani Yüce Yaratıcı ezeli ilmi ile o katilin cüzi iradesini o adamı öldürme yönünde kullanacağını biliyor ve levh-i mahfuzda öyle yazıyor. Zamanı gelince de kendi hür iradesi ile tetiği çekiyor ve adamın ölmesine sebep oluyor. Adamı öldürüyor diyemiyoruz, çünkü öldürme fiili Allah'a aittir. O, sadece cüzi iradesini o yönde kullanıyor. O, cüzi iradesini adamı öldürme yönünde kullandığı için mesul ve mükelleftir. Cezayı da o çeker. Allah'ın ezeli ilmi ile o adamın iradesini birisini öldürme yönünde kullanacağını bilmesi, o adamı zorlamıyor. Yani Allah bildi diye, kaderde yazdı diye o adamı öldürmeye kalkışmıyor. Allah, onun o adamı öldürmeye kalkışacağını biliyor ve levh-i mahfuzda yazıyor. İşte tüm ayrıntı burada! Başta verdiğimiz Ay ve Güneş tutulması misalini hatırla.

Ali Bey'in bir an durakladığını fırsat bilerek:

—Kısa bir zamanda küfre mukabil, hadsiz bir zaman

Cehennemde kalmak nasıl adalet olabilir hocam? diye sordum.

Ali Bey bir iki derin nefes alıp verdikten sonra devam etti:

—Beşerin adaletine göre bir adamı öldüren katil dünyada yirmi yıl hapis cezası ile cezalandırılıyor. "Bir dakika süren katletmek suçu, yedi milyon sekiz yüz seksen dört bin dakika hapis cezası çektiriyor. Bir dakika küfür, bin katl hükmünde olduğundan, yirmi sene ömrünü küfürle geçiren ve küfür üzerine ölen bir adam, beşerin adaletine göre, elli yedi trilyon iki yüz bir milyar iki yüz milyon sene hapis cezasına müstahak olur. Katl ve küfür, tahrip ve tecavüz olduğu için, başkalarına da tesir ediyor. Bir dakikada katl, lâakal zahiri âdete göre on beş sene maktulün hayatını elinden alır, onun yerine hapse girer. Bir dakika küfür, bin bir Esma-i İlahiyi inkâr ve nakışlarını tezyif ve kâinatın hukukuna tecavüz ve kemalatını inkâr ve Vahdaniyetin hadsiz delillerini tekzip ve şahadetlerini reddetmek olduğundan, kâfiri, binler seneden ziyade Cehenneme hapseder. İşte şirk ve küfür cinayeti, kâinatın bütün kemâlatına ve ulvi hukuklarına ve kutsi hakikatlerine bir tecavüz olduğu içindir ki, ehli şirk ve küfre karşı kâinat kızıyor, semâvat ve arz hiddet ediyor. Onların mahvına anasır ittifak edip, geçmişte olduğu gibi Allah'a şirk koşan azgın kavimleri boğuyor, gark ediyor. Cehennem dahi ehli şirk ve küfre öyle kızıyor ve kızışıyor ki, parçalanmak derecesine geliyor. Evet, şirk kâinata karşı büyük bir tahkir ve azim bir tecavüzdür. Kâinatın kutsi vazifelerini ve hilkatin hikmetlerini inkâr etmekle şerefini kırıyor. Mesela Yaratıcıya isnat edildiğinde kâinat öyle büyük

ve cismani bir melaike hükmünde olur ki, mevcudatın nevileri adedince yüz binler başlı ve her bir başında o nevide bulunan fertlerin sayısınca yüz binler ağız ve her ağzından o ferdin cihâzat ve hücreleri adedince yüz binler diller ile Yaratıcısını takdis ederek tesbihat yapan bir acaib'ül mahlûkat iken, hem sırrı tevhit ile ahret âlemlerine ve menzillerine çok mahsulât yetiştiren bir tarla ve âlem-i bekada hususan cennetteki ehli temaşaya dünyadan alınma sermedi manzaraları göstermek için mütemadiyen işleyen yüz bin yüzlü sinemalı bir fotoğraf iken; şirk ise, bu çok acip ve tam muti hayattar ve cismani melaikeyi; cansız, camit, ruhsuz, fani, vazifesiz, manasız hadiselerin herc ü merci altında ve inkılâpların fırtınaları içinde, yokluk karanlıkları içinde yuvarlanan bir perişan mecmuay-ı vahiyesi, hem bu çok garip ve tam muntazam, menfaattar fabrikayı; mahsulâtsız, neticesiz, işsiz, atıl, karmakarışık olarak şuursuz tesadüflerin oyuncağı ve sağır tabiatın, kör kuvvetin oyuncağı ve bütün zişuurların mâtemhânesi ve bütün zihayatın mezbahası ve hüzüngâhı suretine çevirir. İşte şirk bir tek seyyie iken ne kadar çok ve büyük cinayetlere medar oluyor ki, cehennemde hadsiz azaba müstahak eder. Şirk ve küfürde hadsiz ve çok büyük bir zulüm bulunur. Şirk ve küfür öyle bir cürümdür ki, her bir mahlûkun hakkına ve şerefine ve haysiyetine bir tecavüzdür. Ancak onu cehennem temizler."

Ben durmadan soruyordum:

—Ya musibetler?

—Dünya imtihan dünyası... Şu anda biz adeta bir engelli koşuda yarışıyoruz. Hastalık ve musibetler bu yarışta önümüze konulan engellerdir. Bu engellere

takılıp kalmayacağız. Manen terakki etmeyen, kaderin inceliklerini bilmeyen bir adam, başına bir musibet geldiği zaman, "Ne yapayım kaderimde varmış, ben de katlanıyorum," diyebilir. Bir adam düşünün ki evi yanmış, içinde çoluk çocuğu yanmış, bütün aile efradı gitmiş. Şimdi bu durumdaki bir adam, kaderimde varmış demesin de ne desin? "Kadere iman eden, kederden kurtulur". Kadere iman hüznün ve yeisin ilacıdır. Ama şunu unutmayalım, namaz kılmayan ve günah işleyen bir insan, kadere yapışıp, "Ne yapayım, kaderimde varmış, ben de işliyorum," diyemez. Bunu ayırt etmemiz lazım. Peki, ya kaderin sırrını anlayanlar, onlar musibetleri nasıl karşılayacaklar?

—Gerçekten hocam, onlar ne yapacaklar?

—Kaderin sırrını anlayanlar, başlarına bir musibet geldiği zaman kendilerini üç cihette sorgulamalıdırlar. Birincisi: Her musibet bir hataya terettüp eder, bir hatanın neticesinde gelir. Başımıza bir musibet geldiği zaman, "Acaba hangi hatamız ile kadere fetva verdirdik ki, bu musibet başımıza geldi?" diyerek, önce kendimizi hesaba çekmeliyiz. Peygamber efendimiz: "Yolda giderken ayağınıza bir taş takılırsa hemen kalbinizi yoklayın," buyuruyor. Yani, "Nerde hata ettim?" diye kendimizi sorgulamalıyız. İkincisi: "Mülk Allah'ındır; istediği gibi tasarruf eder," diye düşünmeliyiz. Üçüncüsü: "Dünya imtihan dünyası, Allah bizi imtihan ediyor," demeliyiz. Kaderin ince ince eleklerinden geçirildiğimizi unutmamalıyız. Allah bizim ne mal olduğumuzu biliyor, ancak bizi bize şahit göstermek için yine de imtihan ediyor. Hastalıklar da böyle, musibet gibidir. Hastalık ve musibetlere karşı sabreder, şikâyet etmez isek, hem

imtihanı kazanmış oluruz hem de günahlarımıza kefaret olur. Hastalık ve musibetlerin sonunda, meyveli bir ağaç sallandığı zaman nasıl meyveleri dökülüyorsa, bizim de günahlarımız aynen öyle dökülmektedir.

—Bazı insanlar sakat doğuyor. Bunların ne suçu var ki sakat yaratılıyorlar?

—Sakat doğmak suç değil ki… Bunların herhangi bir suçu yok.

—Ya kader ciheti?

—Bunların sakat doğmasında kaderin de bir suçu yok. İlla bir suçlu aramak gerekiyorsa, anne ve babalarını suçlayabiliriz.

Merak ettim:

—Onların ne suçu var?

—Biliyorsun sakat doğumlar genelde annebabaların hatalarından kaynaklanıyor. Zamanında tedavi ve kontrollerini yaptırmıyorlar, bazen geç kalıyorlar. Annenin hamile iken yanlış beslenmesi, sigara ve alkol alması gibi birçok sebepler çocukların sakat doğmasına neden olmaktadır. Bazen de doktorların hatalarının faturasını çocuklar ödüyor.

—Hiç kimsenin ihmal ve hatası olmadan sakat doğanlar?

—Kimsenin ihmal ve hatası olmadığı zaman sakat doğan çocukların kader cihetine bakalım. Sakat bir insana: "Böyle sakat olarak yaratılmana mı razısın? Yoksa yoklukta kalsan mı daha iyi olurdu?" diye sorsak, sizce ne cevap verir?

—Bence bu haline razı olacaktır.

—Elbette razı olacaktır. Yüce Yaratıcı bizleri yaratırken hiçbirimize sormadı... Bizi hiç yaratmayabilirdi

de... Yoklukta kalmak hiçbir şeye benzemez! Bizi bir taş olarak veya kuş olarak da yaratabilirdi. Veya sabahtan akşama kadar yük taşıyan bir deve olarak da yaratabilirdi... Aynı adama sorsak: "Böyle sakat bir insan olarak mı kalmak istersin? Yoksa dört dörtlük sağlam ve güzel bir deve mi olmak istersin?" Sence hangisini tercih eder?

—Bence insan olmayı tercih edecektir. Kimse deve olmak istemez herhalde.

—Tabii istemez. Sakat da olsa insan olmayı isteyecektir. Düşünebiliyor musun? Yüce Yaratıcı bizi yoklukta bırakmamış, vücut nimeti vermiş. Taş olarak yaratmamış, kuş olarak yaratmamış, insan olarak yaratmış. Hayatı tattırmış. Akıl gibi bir nimet vermiş. Hepsinden önemlisi bizi dalalette bırakmamış, iman nasip etmiştir. Bize verilen nimetleri saymakla bitiremeyiz. Bütün bu nimetlerin içinde bir tarafta da bir şeyi birazcık eksik vermiş, ne önemi var. İnsan olma şerefi her şeye bedeldir, her türlü eksikliği unutturur. Eğer halimize şükretmek istiyorsak; nimette kendimizden alttakilere, musibette ise kendimizden daha yukarıdakilere bakmalıyız. Bir Fransız mütefekkiri: "Küçükken ayakkabılarım yok diye ağlıyordum, ayakları olmayan birisini gördüm. Sustum ve halime şükrettim," diyor. Aynı şekilde diğer yaratıkların da hiçbir şekilde hallerinden şikâyet etmeye hakları yoktur. Madenler: "Niçin ağaç olmadık?" diye şikâyet edemezler, belki maden olarak yaratıldıkları için hakları şükretmektir. Hiç yaratılmayıp yoklukta da kalabilirlerdi... Aynı şekilde bitkiler de, "Niçin hayvan olmadım?" deyip şekva edemez; belki vücut ile beraber hayata mazhar oldukları için, hakları şükretmektir. Onlar da yoklukta kalabilir veya taş olarak yaratılabilirlerdi...

Hayvan ise, "Niçin insan olmadım?" diye şikâyet edemez; belki hayat ve vücut ile beraber kıymettar bir ruh cevheri ona verildiği için, onun hakkı da şükretmektir. Aksi takdirde o da taş veya ağaç olarak da yaratılabilirdi. Bunların içinde hele insanın şikâyet etmeye hiç mi hiç hakkı yoktur! Yoklukta kalmamış, taş olmamış, ağaç olmamış, kuş olmamış, insan olarak yaratılmış... İnsan olma şerefini kazanmış. Mahlûkatın en şereflisi olarak yaratılmış. Yüce Yaratıcı yarattığı mahlûklar arasında insanı kendine muhatap olarak seçmiş. Onu, kendi güzel isimlerine, sıfat ve şuunatına ayna olarak yaratmış... Bu ne büyük, şerefli bir paye! Bu kadar büyük nimetlerin içinde insan nasıl şikâyet edebilir! Bir gözün görmeyebilir, bir elin veya bir ayağın olmayabilir, ama yine de sen bir insansın... Sen şu haşmetli kâinatın sultanısın! Bu dünya senin için hazırlanmış... Yerler, gökler senin hizmetine sunulmuş... Yağmur senin için yağıyor, Güneş senin için doğuyor... Bütün mahlûkatın dizginleri senin eline verilmiş. Ahiret ve cennet senin için yaratılmış. Ebedi bir hayat seni bekliyor. Sana verdiğim kitapta güzel bir misal var...

—Nasıl bir misal?

—Mahir bir sanatkâr düşün, kıymettar bir elbiseyi gayet süslü ve münakkaş surette yapmak için, bir miskin adamı belli bir ücret karşılığında model yaparak, kendi sanat ve maharetini göstermek için; o elbiseyi o miskin adam üstünde keser, biçer, kısaltır, uzatır; bu arada o adamı da oturtur, kaldırır, muhtelif vaziyetler verir. Şu miskin adamın hiçbir hakkı var mıdır ki, o sanatkâra: "Beni güzelleştiren bu elbiseyi neden kesip, tebdil ve tağyir ediyorsun ve beni kaldırıp oturtup, meşakkatle

benim rahatımı bozuyorsun?" desin...

—Demeye hakkı yok...

—Elbette diyemez! Çünkü ücretini peşin almış... Aynen öyle de: "Sâni-i Zülcelâl her bir nevi mahlûkun mahiyetini bir model yaparak, isimlerinin nakışlarıyla sanatının mükemmeliyetini göstermek için; her bir şeye, özellikle hayat sahiplerine, duygularla süslü bir vücut libasını giydirerek, üstünde kalem-i kaza ve kaderle nakışlar yapar, güzel isimlerinin cilvelerini gösterir. Her bir mevcuda dahi, ona layık bir tarzda bir ücret olarak; bir kemal, bir lezzet, bir feyiz veriyor. İşte hiçbir mahlûkun Sani-i Zülcelal'e karşı hakkı var mıdır ki: "Hastalık ve musibetlerle bana zahmet veriyorsun. Benim rahatımı bozuyorsun," desin. Hâşâ! Mevcudatın hiçbir cihette Yüce Yaratıcıya karşı şikâyete hakları yoktur ve hak dava edemezler. Belki hakları, daima şükür ve hamd ile verdiği vücut mertebelerinin hakkını eda etmektir".

Meğer Ali Bey bir derya imiş de haberimiz yokmuş! Kafamda cevaplanmadık soru bırakmadı. Bazı soruları ben soruyordum, o cevaplıyordu. Ne ilginçti ki, bazı sorularımı da ben sormadan cevaplıyordu. Sanki kafamın içindeki o soruyu görüyor, içimi okuyor, sonra cevaplıyordu.

Bense ha bire sormaya devam ediyordum:

—Hocam, ya Kutuplardaki insanlar! Onların hali ne olacak?

—Sen Kutupları bırak da, yakınındaki insanlara bak! Onların durumu daha vahim! Git, bir Kemal Paşa Bulvarı'na bak! İnsanlar oluk oluk cehenneme akıyor sanki! Kutuplarda yaşayan insanların işi daha kolaydır. Onlara biz fetret ehli diyoruz. Eğer onlar Peygamberin

geldiğini duymamış ise, ibadet etmekle mükellef değiller. Onlar, akıllarını kullanıp: "Bu kâinatın bir yaratıcısı vardır," deseler kurtulurlar. Mücerret akıl tek başına bunu bulmaya yeter.

—Demek onların işi bu kadar kolay.

—Tabii kolay. Bak Rabbimiz: "Biz bir kavme Peygamber göndermeden onlara azap etmeyiz," buyuruyor. Bizim dinimizde fakir Müslüman ile zengin Müslüman'ın mükellefiyetleri aynı değil... Zengin Müslüman'ın yerine getirmesi gereken İslam'ın şartı beş iken; fakir Müslüman'ın yerine getirmesi gereken İslam'ın şartı üçtür. İşte gerçek sosyal adalet budur! Bizim dinimiz, kaldıramayacağımız şeyleri bizden istemiyor. Kimin gücü neye yetiyorsa, ondan onu yapması isteniyor.

Ben ilave ettim:

—Demek ki fakirlerin de fakirlikten şikâyet etmeye hakları yok.

—Elbette! dedi Ali Bey. Onların da hallerinden şikâyet etmeye hakları yok. Herhalükarda şükretmemizi gerektirecek birçok nimetlere mazhar olmuşuz. Şimdi onlara da: "Fakir bir insan olarak kalmak mı istersin? Yoksa güzel bir sarayda yaşayan, hali vakti yerinde zengin bir deve mi olmak istersin?" diye sorsak, sizce hangisini tercih eder?

—Aklı varsa, fakir de olsa insan olmayı tercih edecektir.

—Mutlaka. Fakir ama insan olarak yaratılmış. İnsan olmak bu âlemde bir ayrıcalıktır, bir bahtiyarlıktır. Kader cihetini düşünürsek, belki onların haklarında fakirlik daha hayırlıdır. Fakirlik de bir imtihandır biliyorsun. Allah bazen zengini zenginlikle; fakiri de fakirlikle imtihan eder. Dedim ya, kaderin ince ince eleklerinden geçiriliyoruz.

— Demek ki hayat bir imtihan.

— Evet, hayat baştan sona bir imtihan… Hayatın her anı ayrı bir imtihandır.

Ben doymak bilmeyen bir tecessüsle Ali Bey'e aklıma gelen her şeyi soruyordum:

— Hocam, dedim, geçenlerde bir toplantıda iki kişinin konuşmasına kulak misafiri oldum. Biri diğerine: "Allah hidayeti dilediğine verir. Allah hidayet vermezse kâfirler ne yapsınlar? Onların suçu ne?" diye söylüyordu. Doğrusu bu soru benim de kafamı çok karıştırdı. Bunun da bir mantıklı açıklaması vardır herhalde.

— Elbette, dedi Ali Bey kendinden emin bir ifadeyle. Bizim dinimizde akla, mantığa ters düşen bir şey yoktur. Her meselenin mutlaka mantıklı bir izahı vardır.

— O zaman bu meseleyi de açıklayacaksınız demektir.

— İnşallah. Dilim döndüğü kadar izah etmeye çalışacağım. Bir ayette Allah, "Doğrusu sen sevdiğine hidayet veremezsin. Fakat Allah kimi dilerse ona hidayet verir. Hidayete erecekleri en iyi O bilir," buyuruyor. Bu ne demek biliyor musun?

— Hayır hocam, bilmiyorum.

— Bizim dinimiz tevhit dinidir. Esbaba ve sebeplere tesiri vermiyor. Müessir-i hakiki doğrudan doğruya kudret-i Rabbaniye kabul ediyor. Her şeyi doğrudan doğruya Allah'ın dest-i kudretine veriyor. İman da böyle… İnsana imanı veren doğrudan doğruya Allah'tır. Bu ayeti iyi anlamak için iniş sebebini bilmek lazım. Peygamberimiz, sevgili amcası Ebu Talip ölüm döşeğinde

yatarken, ta çocukluğundan bugüne kadar kendisini siyânet meleği gibi koruyan, kendisine büyük emeği geçen amcasının ruhunu imanla teslim etmesini çok arzu ediyor. Bunun için çok dua ediyor. Bunun üzerine bu ayet nazil oluyor. Hidayet verme yetkisini bir peygambere bile vermiyor. Büyük Kelâm âlimi Saâdettin Taftazâni bir eserinde, imânı, "İnsanın cüzi iradesini kullandıktan sonra, Allah'ın o insanın kalbine koyduğu bir nurdur," diye tarif ediyor. Bak, burada da cüzi irade var. Her şeyin anahtarı, zembereği cüzi iradedir. İnsan mutlaka önce cüzi iradesini kullanacak. Yani imanı, inanmayı isteyecek, talep edecek. İnsan cüzi iradesini kullandıktan sonra, Allah'ın ona imanı vermemesi düşünülemez. Şunu düşünebiliyor musunuz? Bir kulu imanı talep edecek, "Ey Allah'ım! Ben sana inanmak istiyorum," diyecek. Allah da ona imanı vermeyecek. Böyle bir şey olabilir mi? Olamaz. Bak sana güneş görmemiş bir misal daha vereyim.

— Verin hocam, bu derin meseleleri misaller ile daha iyi anlıyorum.

— İman kalpteki bir nurdur, bir ışıktır. Şimdi bir adam düşün ki, odasının perdesini açmıyor. Gündüz vakti, Güneş bütün şaşaasıyla gökte parlıyor. O adam odasının perdesini açmadığı sürece Güneş ışığı onun odasını aydınlatır mı?

— Hayır.

— Ne zaman perdesini açsa, odası ışık ile dolacaktır. Perdesini açtığı halde Güneş: "Ben senin odana girmeyeceğim, odanı aydınlatmayacağım," der mi?

— Öyle bir şey olamaz.

— İşte iman da aynen böyledir. Önce insan cüzi iradesini kullanıp kalp perdesini açacak, sonra Allah onun kalbine iman nurunu dolduracaktır. Bir insan imanı dilediği halde Allah'ın ona hidayet vermemesi düşünülemez. Çünkü O'nun rahmeti daima hayırdan, vücuttan ve imandan yanadır. İmanı isteyen O'nun rahmetidir. "Hasenatı isteyen, iktiza eden rahmet-i İlahiye ve icat eden kudret-i Rabbaniyedir". Eğer insan dilediği halde ona iman verilmese idi imtihan sırrı bozulurdu. Peygamber göndermenin ne anlamı kalırdı? O zaman onları hesaba çekmek adalet olmazdı. Allah böyle bir haksızlık yapar mı? O, böyle bir haksızlığı yapmaktan münezzehtir.

— Evet, anlıyorum, demek bu mesele de böyledir, hocam dedim.

— Bu meselenin mantıklı izahı da budur bence.

— Peki kalplerin mühürlenmesi nasıl oluyor? diye sordum.

— Kalbini küfürle dolduran kâfirin kalbinde hayra kabiliyet kalmadığı zaman, yani zulüm, günah ve küfür ile kalbi iyice siyahlandığı zaman, onun kalbi haşaratı muzırra yuvasına dönüyor. Allah da haşaratı muzırra yuvasına dönen onun kalbini, etrafına daha fazla zarar vermesin diye mühürlüyor. Burada da cüzi iradenin kullanılması söz konusudur. Kâfir cüzi iradesini o yönde kullanarak, kendi hür iradesi ile kalbini küfür ve inkâr ile dolduruyor. Böylece kalbinin mühürlenmesine kendisi sebep oluyor.

— Hocam kafamı kurcalayan bir konu daha kaldı.

— Neymiş bu konu Selim Bey?

— Rızk da ezeli kaderin takdiri iledir, değil mi?

— Evet. İlahi kaza ve kader, bütün fiillerimize taalluk

ettiği gibi, rızkımıza da taalluk etmiştir. Her şey gibi, rızk da o İlahi takdirden hariç kalamaz.

Bomba gibi bir soru daha sordum, Ali Bey'e:

— Madem bizim rızkımız ezelden takdir edilmiş ve bellidir. O zaman biz niye çalışıyoruz? Yan gelip yatalım, bizim için takdir edilmiş rızkımız gelir, bizi bulur. Öyle değil mi?

—Yooo! Öyle yan gelip yatmak yok Selim Bey! Çalışacaksın, sonra Allah'ın sana verdiği rızka kanaat edeceksin. Bak ayette "İnsan için ancak çalıştığı vardır," buyurmaktadır. Her canlı gibi biz de rızkımızın ne şekilde takdir edildiğini bilemediğimize göre, rızkın sebeplerine teşebbüs etmekle görevliyiz. Yine ayette, "Sabah yeryüzüne dağılarak rızkınızı arayın," buyruluyor. Bu âlemde her tarafı kuşatmış, her yeri ihata eden bir rezzakiyet hakikati görülmektedir.

— Ne demek rezzakiyet hakikati?

— Rezzakiyet, rızıklandırmak demektir. Allah'ın güzel isimlerinden birisi de Rezzak ismidir. Rezzak, rızıkları veren demektir. Mikroplardan insanlara kadar, bütün canlıların rızkını veren O'dur. "Allah'ın diğer isimleri yanında Rezzak isminin tecellisi de O'nun takdiri ile olmaktadır. Yüce Yaratıcı bize iştihalı bir mide vermiş, yeryüzünü baştanbaşa o midenin rızıklarıyla donatmıştır. Yeryüzünü bizim için adeta bir sofra şeklinde donatmıştır. O Rezzak-ı Zülcelâl önümüze yazın farklı bir sofra, kışın farklı bir sofra kurmakta, her mevsim o sofrayı türlü türlü meyve ve yiyeceklerle doldurmaktadır. Rızk hadisesi sadece bizim için değildir; mikroptan gergedana, sineklerden kartallara kadar her canlıya ayrı bir rızk yaratmıştır. Her sabah Güneş doğmadan mesaiye başlayan sayısız kuşların, binlerce tür böceklerin, balıkların ve diğer hayvanların, hayatlarının devamına vesile olacak rızklarını arayıp bulmaları, rızk dağıtma hadisesinin başıboş ve tesadüfî olmadığını, bu dağıtımın ancak bir Rezzak-ı Zülcemal'in ilahi takdiri ile yapıldığını göstermektedir. Rızk taksimatı bütün canlılar arasında söz konusu olduğu gibi, asırlar arasında da söz konusu olmaktadır. Her asırdaki insanlar ve hayvanlar kendilerine takdir edilen nimetlerle rızıklanmışlar ve ömürlerini tamamlayarak bu dünyadan göçüp gitmişlerdir. Asırlar değişmiş, rızklar ve rızıklananlar değişmiş, fakat Rezzakiyet hakikati değişmemiştir. Rabbimiz her asırda yeni yeni rızıklar ve rızka muhtaçlar yaratarak, Rezzak ismini daima tecelli ettirmiştir. Şu kâinatta lütuf ve ihsanla dağıtılan rızıklardan faydalanan her bir hayat sahibi kendi çapında küçük bir âlemdir. Onun içinde de rızk bekleyen çeşitli azalar ve her azada muhtelif hücreler vardır. Kartalın rızkı ile balığın rızkı ayrı ayrı olduğu gibi, insan bedeninde de göz hücresi ile beyin hücresinin rızkı birbirinden farklıdır. Aldığımız gıdaların midemizde taksim edilmesi, her bir azaya, her hücreye layık ve münasip rızkın gönderilmesi ne kadar büyük bir rezzâkiyet hakikatinin tecellisi olduğunu göstermektedir. Bu rızk taksimi hadisesinin her an, her hayat sahibinde meydana geldiğini düşündüğümüzde Rezzak isminin azametli tecellisini daha iyi görebiliriz. Rızkın asırlar, neviler, azalar ve hücreler arasında bu harika ve hassas taksimatı bir Hafız-ı Zülcelâl'ın takdiri iledir. Bu ilahi takdir, insanlar arasında da hikmetle bir rızk taksimatı yapmıştır. Her insanın ömrü boyunca alacağı rızk, ilahi kader ile Cenab-ı Hakk tarafından

tayin ve takdir edilmiştir. "Kimse kimsenin rızkını yiyemez" sözü bu manayı ifade etmektedir. Bu söz, rızk takdir edildiğine göre çalışmamıza gerek yok şeklinde anlaşılmamalıdır. Çünkü her hayat sahibi gibi, biz de rızkımızın ne şekilde takdir edildiğini bilemediğimize göre, rızkımızı elde etmek için çalışmak zorundayız". Yüce Yaratıcı, kimin çalışacağını, kimin çalışmayacağını, kimin ne kadar çalışacağını ezeli ilmi ile bilmekte ve ona göre rızk takdir etmektedir. Onun için biz yan gelip yatmak yerine, rızkımızı kazanmak için çalışmak zorundayız. Âlimler rızkı tanımlarken zaruri rızk ve gayr-i zaruri rızk diye ikiye ayırmışlar. Zaruri rızk, canlılara ölmeyecek kadar gerekli olan rızktır ki, bu rızk yaratıcının taahhüdü altındadır. Zaruri olmayan rızk ise insanların çalışmasına bağlıdır. Bize ölmeyeceğimiz kadar rızk taahhüt edilmiştir, ancak bizim daha iyi bir hayat sürebilmemiz ve bol rızk elde etmemiz için çalışmamız gerekmektedir.

— Yan gelip yatmak yok!

— Evet! Ne kadar ekmek, o kadar köfte!

— Güzel!

— Yalnız şunu da unutmayalım; biz helal rızk kazanmakla mükellefiz.

— Nasıl yani? Rızkın haramı da mı var? diye sordum Ali Bey'e.

— Evet. Dünya imtihan dünyası olduğu için insan helâl de kazanabilir, haram da kazanabilir. Ama biz helâl kazanmakla mükellefiz.

— Bu da ilginç…

Ali Bey kolundaki saate bir göz attıktan sonra:

— Ya Selim Bey, dedi, kader budur işte!

Ben de:

— Evet hocam, demek ki kader böyleymiş, diye karşılık verdim.

— Nasıl, senin kafandaki kader kavramı ile bu anlattıklarım örtüşüyor mu?

— Pek azı örtüşüyor. Maalesef ben kaderi şimdiye kadar hep yanlış biliyor muşum.

— Halkın büyük çoğunluğu da kaderi sizin gibi biliyor...

— Yani biz şimdiye kadar dalalette miydik?

— Allah sizi affetsin Selim Bey!

— Bu çok vahim bir durum.

— Evet, gerçekten vahim...

Ben endişeyle sordum:

— Pekiyi ne olacak şimdi?

— Allah'tan ümit kesilmez. Geçmişe bir sünger çekip hayata yeni baştan başlayacaksınız...

— Demek ki şimdiye kadar boşa yaşamışım ben.

— Üzülme Selim Bey. Çabuk telafi edersin. Zararın neresinden dönülürse kârdır.

Masasının gözünden yine o kırmızı ciltli kitabı çıkararak bana uzattı:

— Al Selim Bey, dedi, bu kitabı bir de bu akşam oku bakalım. Bir de böyle dene. Umarım bu sefer daha iyi anlayabilirsin.

İçimden gelen derin bir istekle:

— İnşallah, dedim.

Kitabı elinden kaparcasına aldım. Kırmızı ciltli kitabı odama bırakıp, Ali Bey'le birlikte yemeğe çıktığımızda saatler yarımı gösteriyordu.

O akşam, yemekten sonra odama kapandım. Çocuklar rahatsız etmesin diye kapıyı arkadan kilitledim.

Aynı kitaptan kader bahsini bulup yine dikkatlice okumaya başladım. Aynı yeri yine satır satır, ağır ağır okudum. Kitabı okudukça Ali Bey'in verdiği misaller bir bir aklıma geliyor, gözümün önünde canlanıyordu. Her misal, konunun içinde, takmalı oyuncakların parçaları gibi yerli yerine oturuyordu.

Sırası geldikçe, heyecanla:

—"Hah, işte, bu misal burası için verilmiş!" diye bağırıyordum. Baştan sona kadar kader bahsini ağır ağır, adeta özümleyerek okudum.

Aman Yarabbi! Olacak iş değil! İlk okuduğumda hiç anlayamadığım bu kitabın şifreleri çözülmüş bir bilmece gibi şimdi her yerini anlamaya başladım.

İyi anlayamadığım yerleri, yeniden okudum. Kafamda kader ile ilgili en ufak bir soru işareti kalmamıştı. Şu anda kaderi, kendi kabiliyetime göre tam anladım diyebilirim. En azından kader ilgili kafamda en ufak bir tereddüt kalmadı.

Fakat üzülerek itiraf edeyim ki, bugüne kadar kader hakkındaki düşüncelerim tamamen yanlışmış. Ali Bey'in anlattığı ölçülere göre kendimi şöyle bir muhakeme ediyorum da, ben şimdiye kadar mutezile olarak yaşamışım da haberim yokmuş. Daha da vahimi, ya ben bunları öğrenmeden ölseydim? Öbür tarafa ben mutezile olarak gidecektim demek ki. Yani dalalet üzerine ölecektim! O zaman ne yapardım ben? Vay benim halime!

Bahsi sonuna kadar okuduktan sonra gidip bir abdest aldım. Şükür namazı kıldım. Birden duygulanmıştım. İçimden ağlamak geldi. Kalbimin ta derinlerinden bir duygu seli boşalıyordu. Boşa geçen ömrüme üzülmekten midir, yoksa sevincimden mi bilmiyorum. Secdeye kapanarak doya doya ağladım... Gözyaşlarım seccadeyi ıslattı.

Bugün şunu açıkça itiraf ediyorum ki, ben artık yeniden doğmuştum. Benim hayatım bugün yeniden başlıyordu. Geçmiş hayatımı tamamen yok sayıyorum. Çünkü şimdiye kadar boşa yaşamışım ben. Üstat Necip Fazıl KISAKÜREK'in dediği gibi "Gökyüzünden habersiz uçurtma uçurtmuşum," şimdiye kadar ben.

Şimdi yeni, beyaz bir sayfa açıyordum. Şimdi her şeye bakış açım değişmişti. Bana yanlışımı düzeltme fırsatı verdiği için Rabbime sonsuz şükrediyorum...

Şu Ali Bey gerçekten ilginç bir adammış. Benim hayatımın akışını bir çırpıda değiştirivermişti. Eskiden, konuşma sırasında:

—"Einstein'ın teorilerini darmadağın edeceğim!" derdi de güler geçerdik. Şimdi ben inanıyorum ki, gerçekten bu Ali Bey, Einstein'ın teorilerini darmadağın edecek donanım ve bilgiye sahip bulunmaktadır. En azından bugün, o, Einstein'ın bütün teorilerini ve formüllerini en ince ayrıntısına kadar biliyor. Fakat Einstein, onun kader hakkında bildiklerinin hiçbirini bilmiyordu. Einstein, onun bu engin düşüncelerinden habersiz yaşamış ve bu dünyadan göçüp gitmiştir.

Bugün, bu engin ve zengin bilgilerinden dolayı Ali Bey'in huzurunda saygıyla eğiliyorum.

Ali Bey farkında mıdır bilmiyorum, her sabah sekize beş kala bölümün bahçesinin kenarında duruyorum. Ali Bey o külüstür arabasıyla bölüme doğru giderken saygı duruşuna geçiyor, onu saygıyla selamlıyorum. Onu ve o külüstür arabasını...